

PETŐFI-MUZEUM.

1888.

1. szám.

I. ÉVFOLYAM.

MEGJELENIK MINDEN NEGYEDÉVBEN.

ELŐFIZETÉSI ÁRA :

Egy évre 2 frt. 50 kr. — Egy-egy füzet 70 kr.

Január—Márcziusi füzet.

KÉZIRATOK ÉS ELŐFIZETÉSI PÉNZEK A KIADÓHIVATALNAK CZIMZENDŐK.
KOLOZSVÁR BELTORDAUTCZA 11 SZ.

KIADJÁK :

DR. CSERNÁTONI GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN, KORBULY JÓZSEF.

TARTALOM: 1. Petőfi-muzeum. — 2. Várady Károlyné. Egy költemény története. — 3. Ferenczi Zoltán. Jegyzetek Váradyné czikkéhez. — 4. Egy új adat Petőfi Sándor haláláról (Vajna Sándor följegyzése Petőfi haláláról), Sándor József levelével és Dr. Csernátoni Gyula megjegyzéseivel. — 5. H. F. Amiel. Petőfi francziául. Fordítások: Les amis, Le printemps, Inquiétude, Jamais il ne fut. — 6. Dr. Ferenczi Zoltán. Petőfi-reliquiák. — 7. Dr. Csernátoni Gyula. Petőfi könyvtárához. — 8. Dr. Ferenczi Zoltán. Adatok Petőfi műveinek megjelenéséhez. — 9. Dr. Ferenczi Zoltán. Petőfi panegyristái. Petőfi külföldön. — 10. Korbuly József. Petőfi Kolozsvárt. — 11. Dr. Ferenczi Zoltán. Önálló művek Petőfiről. — 12. Dr. Csernátoni Gyula. Kritikai jegyzetek Petőfi költeményeihez. — 13. Dr. Ferenczi Zoltán. Petőfi művei a Honi irodalmi hirdetőben. — 14. Apró hírek Petőfiről. — 15. Hírek és tudnivalók.

KOLOZSVÁRT.

NYOMATOTT ORMÓS FERENCNÉL AZ EV. REF. KOLLEGIUM PETŐFIVEL.

1888.

PETŐFI-MUZEUM.

KIADJÁK:

DR. CSERNÁTONI GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN,
KORBULY JÓZSEF.

Megjelenik minden negyed-
évben. Előfizetési ára egy
évre 2 ft 50 kr. Egy-egy
füzet ára 70 kr.

Január—Márczius.

Kéziratok és előfizetési
pénzek a kiadóhivatalnak
czimzendők. Kolozsvár, Bel-
Tordautcza 11 sz.

PETŐFI-MUZEUM.

Alólirottak „Petőfi-Muzeum“ czimmal Petőfi nevére egy negyedévenként egyszer 2—3 íven megjelenendő folyóiratot alapítunk és adunk ki.

Emez, irodalmunkban kissé szokatlannak tetsző vállalat a Molière-Muzeum s a spanyol Cervantes-krónika mintájára indul meg s célja ugyanaz, mint amazoknak, vagy a német Goethe-Jahrbuchnak stb. a magok körében, t. i. hogy teljes tájékozást nyújtson a Petőfi-irodalom terén; tisztázza a Petőfibre vonatkozó nem kellő kritikával felhalmozott adatokat; előkészítse egy teljes és kritikai Petőfi-kiadás létrejöttét s összegyűjtsön minden, habár csak egy pár szóból álló Petőfit illető adatot, melyek még eddig ismeretlenek vagy nem elég nyilvánosak.

E folyóirat célja tehát tisztán aesthetikai és kritikai s pedig főképen ez utóbbi, mert ez irányban jóval több a ten-nivaló. Legkivált ez alapon kívánja előkészíteni Petőfinek még csak ezután megírandó életrajzát, melyhez kellő előmunkálatokkal kíván járulni s ez által egy hivatott fej munkáját megkönnyíteni. Mert ha igaz, hogy a Petőfi aesthetikai és irodalomtörténelmi nagysága többé nemcsak magyar, hanem még inkább világirodalmi kérdés; másrészt természetes, hogy

Petőfi kimerítő életrajzát kiválóan magyar főtől várja az irodalom. De valjon nem épen az előmunkálatok hiányossága akadályozza-e meg az Akadémia könyvkiadó-vállalata által évekké elzött hirdetett életrajz megírásában épen azt, kitől leginkább várja ezt a közvélemény? Tudjuk, hogy egy ily mű évek munkájának gyümölcse. Hiszen Poe Allan Edgart is, ki Petőfivel egy évben halt meg, 37 évig borította a sir, míg az angol nemzet a költőhöz és magához méltó emléket állított neki egy ily műben. (John H. Ingram: Edgar Allan Poe. London 1886). De épen ezért szükséges az e célra vezető eszközök felhasználása.

Folyóiratunk tisztán tudományos törekvéseinél fogva a Petőfiről szóló kutatások módszerén is változtatni óhajt, a mennyiben kizárja a tárczairói styllt, mint a mely, nézetünk szerint, lényegesen járult hozzá a Petőfiről szóló, kivált életrajzi adatok idegenszerű színezéséhez s ez által folyóiratunk a Petőfi-irodalom ügyét az emilyen kedélyes irányzathól ujra ama tudományos alapra reméli visszavihetni, melyen br. Eötvös 1847-ben s Gyulai Pál 1854-ben megindították s mely egyedül lehet méltó Petőfihez.

Természetesen ily ügyben senki sem igényelhetvén csalahatatlanságot, minden helyreigazítást bármily irányban a cél érdekében annál nagyobb hálával fogadunk; mert a Petőfi-irodalom ügyét annak tekintjük, a minek lennie kell, t. i. nemzeti ügynek.

E folyóiratnak végül nem célja s nem is igen lehet a haszonhajtas. Tisztán az ügy érdekében vállaltunk solidaritást ennek kiadására. Ha azonban mégis haszon mutatkoznék, ezt részben a folyóirat terjedelmesebbé tételére, részben pedig a segesvári csatatéren fölállítandó Petőfi-emlék alaptökéjének gyarapítására fordítjuk.

DR. CSERNÁTONI GYULA.

DR. FERENCZI ZOLTÁN.

KORBULY JÓZSEF.

Egy költemény története.

*Ha előttem a mult kitarja
Képzeményim hű panorámája,*

*Tevélygő szememnek
Eifáradt sugára
Képeden pihen meg.*

Gyermekkorom bűvös-bájos panorámájának főalakja! ki most is, mint egy szép tündérrege hőse él képzeletemben; most is, az élet tövis koszoruját viselve, ama rég eltűnt napokat mint rózsákat látom virulni a tövissek között.

1849 márcziusának 28-ik napján 1 és 2 óra között lehetett délután, midőn növéremmel a gyermekkor boldog öntudatlanságával, — csupán a jelennek élve, a verőfényes tavaszi napnak örülve, — szaladgáltunk kertünk kavicsos utain.

A házfelől férfi lépteket és idegen hangokat hallva, oda szaladtam. Atyánkat láttam a házból kislépni, és egy ah Sándor! kiáltással karjaiba zárni azt a kis borzas embert, ki kardját kezében és podgyaszát karján tartva előtte állott.

(Husz év múlva ugyanazon nap, s talán épen azon órában halt el szegény jó atyám. Szelleme elszállt bálványozott barátja nagy szelleméhez). Mert a kis borzas ember nem volt más, mint Petőfi Sándor. „Pihenni jöttem hozzád pár napra,” mondá. — Atyám szobájába vezetted, a honnan nem sokára mindketten ebédhez jöttek.

Ekkor elmondta terveit; hogy

miután ő Mészáros Lázár hadügyminiszterrel a nyakravaló kérdése miatt összeveszett, véglegesen a Királyhágón túl szándékozik lakását áttenni. E czélból most Bem altábornagyhoz utazik s később családját is Erdélybe szállítja át.

Márczius 30-án reggel atyám még ágyában pihent, midőn Petőfi e szavakkal nyitott be hozzá: „Miklós irni akarok, hol juthatok író szerekhez.” — „Itt íróasztalomon mindent találsz”, mondá atyám.

Petőfi állva az íróasztal előtt, néhány sort látszott irni. Ekkor kiegyenesedve atyámhoz fordult e szavakkal: „Láttál-e te jó költőt, ki szép író is egyszersmind?” Atyám nem tudott határozott feleletet adni e kérdésre. „Nem, bizonyosan nem láttál, mert kivülém nincsen jó költő, ki szépen írna. S te ez egyik szép tulajdonságomat akarod megőlni e rossz tollal! Adj mást”, mondá a tollat messze dobva magától.

A mint a költeményen látszik, két tollal volt írva, hanem egy szellemmel, milyen csak a Petőfié lehetett.

Vahot Imre azt jegyezte meg róla, hogy húzás vagy javítás alig volt található műveiben. Ezt az állítást teljesen igazolja e költemény, melyet mint atyámtól később sokszor hallottam elbeszélni,

alig 20 vagy 25 percz alatt irt. Az erdélyi hadsereg czime e költeménynek, melyről összes költeményeiben tévesen áll a Bánffy-Hunyad kelet, mert mint e lapon is látható, Tordán irta.

38 éve mult, hogy birtokunkban van e kis papir, családunk legszentebb ereklyéje gyanánt őriztük mindig.

Ama rémes időkben, midőn bűn volt a nagy költővel érezni, bűn volt magyarnak lenni, szegény atyám is annyi sok között rendőri felügyelet alá helyeztetett. Egy napon, élénken emlékezem, idegen ridég arczu emberek jöttek házunkhoz s ott mindent átkutattak. Áldott emlékü jó anyám beléptükkor megsejtve a valót, más szobában, hol a költemény letéve volt, hogy ne juthasson „azok“ kezébe, fonalat gombolyított reá.

Mikor „azok“ abba a szobába értek kutatásaikkal, anyámat gombolyítással foglalkozva találták. Talán reszkettek kissé kezei, de hiszen „azok“ megszokták, hogy előttük reszkessenek.

Atyámnak minden irományát, beszédeit, leveleit lefoglalva magokkal vitték; de e drága sorokat megmentették a gondos kezek, melyek áldásos munkásságát oly sokszor s annyian vettük igénybe. Ma már porladoznak a kezek is, de emléke a nagy költő emlékével örökre fog élni szíveinkben.

* * *

Ez a költemény rövid története. A mint a számtalan redő a papiron mutatja, sokáig, nagyon sokáig volt sötét fonál-börtönébe temetve; míg egyszer aztán hajnalodott, nem keletről, hanem délről. 1859-ben lefejtettük róla a fonalat.

Akkor már teljes öntudattal olvastam el és lelkemben visszhangra keltek e szavak:

„Van e sors, a mely hatalmasabb mint
E két nemzet, ha egy czélt akar?“

Kolozsvár, nov. 10-én 1887.

VÁRADY KÁROLYNÉ
MIKLÓS IDA.

Jegyzetek a Váradyné czik-
kéhez.

A szóban forgó költemény tehát „Az erdélyi hadsereg.“ Először megjelent a Közlöny 89. számában 1849. ápr. 26-án, utóbb az Athenaeum-féle diszkiadásban 559. l. s azután minden kiadásban. A Közlöny említett számában jelent meg egyszermind Petőfinek Szászsebesről ápr. 11-ről kelt levele, hihetőleg mindkettőt együtt küldte s a levél alatt a következő szerkesztői jegyzet áll csillag mellett: „E levelet későn vettük.“ E levél is utóbb többször megjelent újólág, u. m. Emich G. N. Naptár, 1862. 81. Vasárn. Ujs. 1874. 9. szám. Halasi, Petőfi-reliquiák 75—76 l. Azt tudjuk, hogy Petőfi e verset második erdélyi utjában irta. Ugyanis egy Debreczenben febr. 15-ről kelt leveléből (Közlöny. 1849, febr. 17. 31 sz.) tudjuk, hogy febr. 8-án Déván hagyta oda Bemet s ment Debreczenbe. Idézett ápril 11-ki levelét pedig így kezdi: „Né-

bány heti betegeskedésem után vizs-
zatértem e hó elején azon hadsereg-
hez "... stb. s alább írja, hogy Sze-
benben találta Bemet, honnan Gyula-
fahérvár alá, aztán Szászsebes-
be mentek, honnan levele kelt, mely-
lyel e költeményt is elküldte a Köz-
lönynek. Tehát emez utjában írta e
költeményt, még pedig a kiadások
szerint Bánffy-Hunyadon, az általunk
kiadott facsimile szerint „Torda,
márcz 30. 1849.“ Azt nem tud-
juk, hogy mi alapon állítják a neve-
zett kiadások Bánffy-Hunyadot e köl-
temény iratása helyéül; de datum s
minden körülmény arra mutat, hogy
Petőfi N.-Várad, Kolozsvár s Torda
felé menvén Szebennek, ez utjában
Tordán írta. A Közlönyben nincs
iratása helye megjelölve. Azt sem
tudjuk, hogy az összkiadások honnan
közölték a költeményt, mert helyes-
írásuk nem talál sem az általunk
közölt facsimile-ével, sem a Közlöny-
ével. Összehasonlítás kedvéért közöl-
jük hitelesen a Közlönyét is s meg-
jelöljük az eltéréseket.

Az erdélyi hadsereg.

Mi ne győznénk? hisz¹⁾ Bem a ve-
zérünk,

A szabadság régi bajnoka,²⁾

Bosszuálló³⁾ fénynyel jár előttünk
Osztrolenka véres csillaga.

Ott megy ő az ősz vezér,⁴⁾ szakálla

Mint egy fehér zászló lengedez;⁵⁾

A kivított diadal utáni

Békeségnek a jelképe ez.

Ott megy ő⁶⁾ a vén vezér, utána

A hazának ifjusága mi,⁷⁾

Igy kísérik a vén zivatart a
Tengerek szilaj hullámai.

Két nemzet van egyesítve bennünk,
S milly⁸⁾ két nemzet!⁹⁾ a lengyel s
magyar!

Van-e sors, a melly¹⁰⁾ hatalmasabb,
mint

E két nemzet, ha egy¹¹⁾ czélt akar?

Egy a czélunk: a közös bilincset
Összetörni, mellyet¹²⁾ hordozánk,
S összetörjük, esküszünk piros mély
Sebeidre, megcsufolt¹³⁾ hazánk!

Küldd¹⁴⁾ elénk, te¹⁵⁾ koronás ha-
ramja,

Légiónként bérszolgáidat,

Hogy számodra innen a pokolba
Holttestökből¹⁶⁾ építsünk¹⁷⁾ hi-
dat! —¹⁸⁾

Mi ne győznénk? Hisz Bem a ve-
zérünk,

A szabadság régi bajnoka,¹⁹⁾

Bosszuálló fénynyel jár előttünk
Osztrolenka véres csillaga!²⁰⁾

PETŐFI SÁNDOR.

1) Összkiadásokban hisz után hi-
ányjel (?). 2) Összkiad. (l). 3) Összkiad.
bosszuálló, így másodszor is az utol-
só előtti sorban. 4) Összkiad. (:). 5) Össz-
kiad. (:). 6) Összkiad. (:). 7) Összkiad. (:),
facsimile (:). 8) Összkiad. mily. 9) Össz-
kiad. (:). 10) Összkiad. mely. 11) Össz-
kiad. és facsimileben nincs aláhúzva. 12)
Összkiad. melyet. 13) Facsimile: meg-
csufolt. 14) Összkiad. küld. 15) Össz-
kiad. (:). 16) Összkiad. és facsimile: holt-
testökből. 17) Facsimile; építsünk.
18) Facsimile s összkiad. (—) nélkül;
összkiadásban csak (:). 19) Összkiad. (l).
20) Összkiad. (:).

Egy új adat Petőfi Sándor haláláról.

Az E. M. K. E. titkára, Sándor József barátomat egy kéziratcsomag kíséretében pár nappal ezelőtt a következő levelet kaptam:

Csernátони Gyula

kedves barátomnak.

Ez év tavaszán elhunyt kolozsvári ügyvéd, néhai Vajna Sándor papirjai közt igen érdekes kéziratot talált az elhunyt fia, közös barátunk, dr. Vajna Vilmos.*)

Eredeti följegyzés ez Petőfi elestének körülményeiről; érdekes variáns, mely megőrzés végett a család által az Emke levéltárának adatott át, s melyet a fiu beleegyezésével ime itt küldök reliquiótok számára.

Méltó, hogy nyilvánosságra hozzátok, mert a férfit, ki írta, talpig komoly gentleman férfiú volt: a szabadságharc alatt vitéz tiszt a Vilmos-husároknál (ennek emlékére keresztelte fiát Vilmosnak); aztán Kolozsvár városi tanácsos; 1867-ben pedig Kolozsvár város függetlenségi párti képviselőjelöltje, oly népszerűséggel, hogy Erdély nagy maecenása, ünnepelt közéleti férfi, Mikó Imre gróf alig egy-két szavazattal tudta legyőzni őt.

Élőszóval sokszor beszélt Petőfi haláláról a maga tudása szerint, mit meggyőződéssel tartott egyedül hitelesnek.

Papirra élete vége felé. — egyszerű közetlenséggel — akkor vetette emlékeit, midőn a dr. Török Aurél által szándékolt segesvári ásatások híre a sajtóban napirenden volt.

Ugy látszik, az ásatások mozgalmának hirtelen félbeszakadása elvette okát annak, hogy a közönség elé lépjen: feljegyzéseire azonban még betegsége utolsó idejében is gyakran figyelmeztette övét.

Elolvassa a kéziratot, láthatod, hogy ez esetben a másod szájból jövő el-

beszélés egy igen plausibilis változatával van dolgunk, a mihez én magam részéről még csak egy hozzáadást fűzök.

Gróf Teleki Sándor ezredestől, a szabadságharc fényes napjainak részétől, fölmelegítő rajzolójától hallottam ugyanis, hogy Petőfi a segesvári ütközet kezdetekor tényleg nem volt Bem mellett, s ha jól emlékszem, csakugyan katonaruhát sem viselt, épen a mint Vajna is feltűnteti.

Petőfinek az őt megmenteni akaró huszárhoz intézett fölkiáltását, hogy „az isten sem ment meg“, valamint magatartását, hogy megállva szemben fogadja az orosz lovasok vágásait, lélektanilag igen szépen világítják meg a csata előtt gróf Teleki Sándorhoz intézett szavai.

Teleki ezredes — mint tőle hallám*) — Bem részéről kiküldetésben, találkozott az országrúton a tábor felé jövő költővel. A gróf barátí figyelmeztetésére, hogy ne menjen tovább, mert Bem úgysis a katasztróphát föltétlennek tartja, elmélázva válaszolá Petőfi: „Nem akarom, hogy távol legyek a végcsapástól.“

És tovább ment Segesvár felé.

Kolozsvár, 1887. decz. 11-én.

Barátod

SÁNDOR JÓZSEF

Emke titkára.

Átnéztem az érdekes kéziratot s úgy találtam, hogy szerzője, néhai Vajna Sándor sok gondal igyekezett összegyűjteni akkori emlékeit, mert számos minden keresettség nélküli adatot írt össze előbb s ezekből állította egybe a Petőfira vonatkozó részletet. Maga

*) Ez episódot gr. T. S. tavaly leírta s úgy tudom, a leírás megjelent a „Kolozsvár“-ban. Sándor J.

*) Dr. Vajna Vilmos kolozsvári orvos.

e részlet háromszor is el van kezdve, világos jeleivel annak, hogy Vajna bő és eleven emlékek közt kereste a lényegét. A nehézségeket utoljára sem győzhette le, mert nekem sokat kelle saját szempontunkból válogatni az anyagban s rendezni, hogy maga a főtény domborodjék ki. Meg kívánom azonban megjegyezni, hogy a dolog lényegén s a styl tisztán egyéni és épen ezért jellemző sajátosságain semmi változtatást sem tettem, mert ez által közvetlenségéből sokat veszíthetett volna.

A mi a kézirat tartalmát illeti: ebben sok, Petőfi sorsával össze nem függő részlet van elbeszélve a Vajna személyes étményeiből s a Vilmoshuszárók kőhalmi expeditiójáról, a melyek szintén igen érdekesek és kortörténelmi szempontból határozottan megérdemlik a közlés általi értékesítést. Én azonban ez alkalommal csak azon részleteket válogattam ki, a melyek Vajnának Petőfivel való ösmerettségét s a Petőfi eltűnésére vonatkozó adatait tárgyalják. E kiválogatott részek közlése előtt azonban kötelességem volt a dolog hiteléért ez észrevételeket előre bocsátani.

DR. CSERNÁTONI GYULA.

Vajna Sándor följegyzése Petőfi haláláról.

Petőfit az 1846/7. évi erdélyi országgyűlés folyama alatt láttam először és ösmerkedtem meg vele Kolozsvárt. 1847-ben ugyanis, midőn Kolozsvárt volt az országgyűlés, egyik ülésén ő is megjelent a redoute-

ban s a karzaton jobbkéz felől a három nyílás közül a középsőben foglalt helyet, hol én, mint követi-irnok Belső-Szolnokmegyéből jegyzeteket tettem a követi tudósítás meg a Napló részére. Petőfi fennállva szemlélte és hallgatta a gyűlés folyamát, összefont karokkal, ballábára nehezkedve s balkezének középső ujjával kis mozdulást tett, midőn egyik vagy másik országgyűlési tag kilétéről és nevéről hal-kan tudakozódott. Türelmetlenséget tanusított; nem is ült le s a gyűlést végig sem várva korán eltávo-zott. Azt tapasztaltam, hogy az országgyűlési tagok közül többek előtt tudva volt az ő jelenléte, mert a szokottnál gyakrabban és többen néztek fel a karzatra.

1848-ban a forradalmi idők engem is a fővárosba vezéreltek — ugyancsak a belsőszolnokmegyei követek mellett lévén követi-irnok minőségében. Itt több versen, sőt mondhatom, gyakran volt alkalmam Petőfivel együtt lenni.

Ebédre is többször-elhivott magához s rendszeren azt szokta mondani a feleségének: „elhoztam enni a hegyi békát.” Kérdeztem tőle, hogy miért nevez engem hegyi békának? Hát csak azért — felelte — mert hazádban azzal a kerek hasaddal mindig a hegyeket mászod.

Ezen ösmeretség folytán 1850-ben Petőfinét is fölkerestem Kolozsvárt. Az ó-várban volt szállva, akkor a Horváth Dani, most a Rucska-

féle ház második emeletén, az épület keleti részének szeglet-szobájában. Elég vidámnak találtam s vagy két ízben ott kaptam Hefi Ignác jelenlegi országgyűlési képviselőt és Balázs Sándort is. Részletesen elbeszéltem neki Petőfi Sándor halálára vonatkozó és alább közlendő adataimat. Megilletődve hallgatta, de nem hitte s csakhamar újból visszanyerte vidám hangulatát.

Igen jól tudom, hogy szorosan véve mindezek nem tartoznak a dologra, de följegyeztem őket azért, hogy kitűnjék, miszerint én úgy Petőfit, mint nejét, Juliát személyesen jól ösmertem.

Most pedig rátérek Petőfi halálának általam tudott körülményeire.

Az 1848. aug. végén csillagzatom elvezérelt Pestről. Petőfitől is elbúcsuztam; a Licinusban volt az utolsó vacsoránk.

Az 1848—49. szabadságharcban, a 10. sz. huszár ezrednél, az úgynevezett Vilmos-huszároknál szolgáltam.

1849. márcziusában, Szeben bevétele után egy néhány nappal a Bánátba rendeltünk. Innen Lugos, Oravicza, Temesvár és más helyeken véghez vitt expeditiok után, mikor a muszkák Erdély határaihoz közeledtek, július havában nagy sietséggel újból Erdélybe hivatánk és Aranyi János őrnagyunk vezérlete alatt július 22-ikén Segesvárra érkezünk.

Ekközben a muszkák az ország-

ba ütöttek, sőt Brassó felől már közeledtek is. Mi Kőhalomba rendeltettünk a muszkák elibe. Hogy Bem éppen akkor Segesvárt volt-e, avagy csak várták oda, nem tudom, mert mi nem láttuk.

Elindulásunk perczében őrnagyunk a Bemtől kapott parancsra 4 kipróbált közhuszárt hagyott hátra, részben hogy a Bem kocsija mellett fedezetül szolgáljanak, részben pedig, hogy lovaira vigyázzanak. Ezek Segesvárt maradtak s köteleességüké volt téve, hogy magokat az ottani parancsnokságnál azonnal jelentsek. Mi pedig elindultunk Kőhalomra.

A hátrahagyott 4 huszár közül 2, névszerint Szkurka János, és Dancsák Mihály éppen az én szakaszomból (4-dik) valók voltak. Szkurka tisztán beszélt magyarul, de tót dialectussal. Megjegyzendő, hogy a Vilmos huszárok közt többen voltak tótok, de mindnyájan beszéltek magyarul. Szkurkának egy sötét seregély-szürke paripája volt, melyet ő bálványozásig szeretett.

(Itt Vajna elbeszéli, hogy Kőhalomba érkeve ott még több, más fegyvernemhez tartozó katonaságot is találtak és nemsokára heves összeütközések voltak a muszkákkal. Este 10 óra tájt érkezett szakaszával újból Kőhalomba, hova ágyúfedetetre rendelték. Azután így folytatja tovább):

... Én a közellévő gyógyszer-tárhoz léptem lovammal s ott le-

szállva róla bekiáltottam az ajtón, hogy adjanak valami szert a fogfájás ellen. A szert zsebembe téve, — jóllehet a csata folyama alatt fogfájásom megszűnt, de tartottam tőle, hogy később újból elő fog állani — lovamat kantárszáránál fogva vezetém és átakartam menni a házhoz, melynek udvarán és kapuja közt szakaszom volt fölállítva, midőn kit látok magam elibe érkezni? . . . Szkurkát. Az idő lehetett úgy éjjeli 11 óra. Lovának szügyéből egy jó darab véreshús fityegett alá s ballába egész a körméig részint megaludt, részint friss vérrel volt borítva. . . Szkurkát lovastúl együtt az első pillanatra jól fölismertem. Ő engemet hasonlóul fölismert.

— Uram, jelentem, hogy berukoltam! — mondja. Én a jelentést fáradtan, rossz kedvvel s a legközömbösebben vettem. Lovamat magam után húztam, de Szkurka lován maradvá így folytatá:

— Uram, nagy baj van; Segesvárt olyan csata volt ma, hogy a föld is alig bírta. Megsemmisítették az egész táborot; elesett Dancsák, Puji, Boda. (Szkurkának Bem mellé rendelt más három társa. Cs. Gy.)

Ekkor meglepetve figyeltem, mert nekünk Kőhalomban ideánk sem volt arról, hogy Segesvárt az nap ütközet lehetett volna. Semmi nemű ágyúlovást sem hallottunk, mert a nagy távolság és a közbeeső hegyek nesztét sem engedték hallani

a borzasztó ütközetnek. Azt hiszem, hogy a katonai parancsnokság tudta, de mi huszárokul — s éppen a 4-ik szakasz — miután délelőtt 10 órakor Kőhalomból távozólag recognoscirozni indultunk s este 7 órakor csatánk volt a késő sötét éjszakáig — semmit, de éppen semmit sem hallottunk róla.

Kérdeztem Szkurkától, hogy retiráltak-e a miénk?

— Uram — felelé — vége az egésznek. Vagy levágták, vagy elfogták őket. Tán még az öreg Bem is oda vészett, mert a kocsija befordult az iszapba. Mikor kihúzták onnan, olyan sáros volt az Bem, mint a mókus. Vitték a miénkek, de nem hiszem, hogy megmenekhetett volna, mert mindjárt ott volt az ellenség. A kocsit ott hagyták; nekünk pedig nem volt szabad egy lépést is tovább menni, de nem is lehetett. Mind a négyen a lovassághoz csatlakoztunk s mentünk is atakba, de bizony rossz napja volt ma a magyarnak. Sok jó katonát vesztett el ma Kossuth Lajos! Volt olyan is, a kit körülfogtak s hogy élve el ne fogják, föbe lőtte magát. (Ezen hőst, miként később kiderült, Daczónak hívták. Vajna jegyzete.) Szkurka nem tudta, de nem is mondotta nevét. Még az ajjutáns Petőfi is elesett — folytatá.

Megdöbbenve kérdeztem: Hát Szkurka, ösmerte ked Petőfit?

— Hogyne ösmertem volna, uram, — felelé — hiszen már el-

múlt egy hete, hogy Segesvárt a tábori főkancellájban ordenáncz vagyok. Ott mondták, hogy az a fehér galléros a Petőfi; az a nagy pennás, a ki olyan szép nótákat írt.

Komolyam kérdeztem Szkurkától: hát látta-e, hogy Petőfi valósággal elesett?

— Esküszöm uram az öreg Istenre, felelé, hogy mind a két szememmel láttam, mikor levágták. Mikor már menekvés nem volt és sok katonaság s pajtásaim is elestek, lovam pedig nagy sebet kapott és vérezett, félttem, hogy a lovam összeesik. Menekedtem tehát, de nem arra, a merre a magyarok voltak és a merre a tábor menekedett. Arra nem is lehetett, hanem a hogy erre (Kőhalom?... Cs. Gy.) felé sebesen jövök az úton, utól érem Petőfit, az ajjútánst, a ki egyedül, gyalog, hajdonfővel sebesen haladott az úton erre felé. Még utól se értem s már megismertem, hogy Petőfi, ki menetközben mindjárt-mindjárt nézett visszafelé. A hogy utólértem, sliszsoltam*) melléje és hátulról a tarkójánál benyúlva megragadtam a ruháját. (Szkurka a lóról kissé lehajolva mutatta, hogy jobb kézzel miként ragadta meg Petőfit. Vajna jegyzete.) Petőfi pedig balkézrel ezt a kengyelszíjat fogta meg. (Szkurka ekkor jobb lábát kinyújtva érintette a kengyelszíjat.

*) Schliessen=zárkozni. Katonai műszó. Cs.

Vajna jegyzete). Uram haladjunk, mert üznek, jönnek utánunk! Sebesen vágtatva vagy két puskalövést haladtunk. Egy-egy ölnél is nagyobbakat lépett, mert bírta még a ló, de négy lovas-muszka hátulról mind közelebb-közelebb jött utánunk s már annyira közel voltak, hogy rajtuk túl a pisztolygolyó a farkast is elejtette volna.

Petőfi visszatekintve kiáltja: állj meg! s abban a perczen elereszti a kengyelszíjamat. Bocsáss! — kiáltja mérgesen — engem az Isten sem ment meg! . . . Ezzel kirántja magát a kezemből s balfelé az út mellett a hegynek ment a kukuriczába. De alig tehetett 25 vagy 30 lépést felfelé a kukuriczába, az elől érkezett két muszka lovas utána ugratott s láttam, a mig a réznyelű karddal az egyik kettőt vágott a fejére. A második vágásra esett le a földre s még a földön egy vágást tett reá. A kukuriczában valamivel feljebb még lehettek menekültek, mert láttam, hogy ismét vágtak, sőt később még lövést is hallottam.

Ekkor leszállott Szkurka a lováról s vizellettal megmosta a sebet és zabot is adott neki. A ló nagyon ki volt merülve s nem igen evett. Szkurka átölelte a nyakát, ráborult és csókolta az egész szakasz jelenlétében.

Hozzá intézett további kérdéseimre már vonzatva és röviden, de azért határozottan felelt Szkurka.

Kérdeztem, hogy: hát szegény adjutáns Petőfi akkor, abban a perczenben, mikor a muszka beérte a kukuriczásban, mit csinált? Nem védelmezte magát kardjával?

— Kardjával? Nem volt annál uram, kard — felelte Szkurka. Nem volt annál semminemű fegyver; még csak egy szalmaszál se. A muszka nem is érte be egészen, már Petőfi megállott s fejét a muszka felé fordítva várta, — mert nagyon el lehetett fáradva, — míg a muszka beérte. Az első ütésre nem esett le, csak a másodikra.

Nekem nem tetszett valószínűnek, hogy Petőfinél kard ne lett volna, pedig úgy volt, a hogy Szkurka mondotta. Később kétségbevonhatatlanul constatálva lett, hogy Petőfi az ütközet alatt czivil és nem katonaruhát viselt. Ez már historiai ténynyé vált valóság. Milyen könnyű lett volna nekem Szkurkától felvilágosítást kapni az iránt, hogy Petőfi miként volt öltözve? de arra egyáltalában nem gondoltam; sőt egyáltalában eszembe se jutott, hogy Petőfi — kit Szkurka folytonosan adjutáns Petőfinek nevezett — nem fegyveresen és nem katonaruhában vett volna részt az ütközetben, vagy, ha nem vett is részt, de hogy az ütközet folyama alatt nem katonaruhát viselt volna.

Szkurkának ez irányban tett nyilatkozata akkor kétségbevonta előttem állítása valódiságát, pedig minden úgy volt, a hogy Szkurka

mondotta. Ha Petőfinél kard lett volna — miután Szkurka jobbkezzel ragadta meg őt, ő pedig balkezzel fogta a Szkurka kengyelszóját — a kardnak Petőfi és a ló között kellett volna lógnia, a mi úgy Petőfit, mint a lovat egyaránt gátolta volna a szabad futásban.

Kérdeztem, hogy az a kukuriczás, a hol a muszka Petőfit beérte, a csata színhelyétől messze volt-e vagy nem?

Szkurka azt felelte, hogy: bizony messze volt, lehetett egy öreg ágyú lövésnyire. Ott mindjárt kanyarulat volt, a hol a más két muszka, kik nem mentek be a kukuriczásba, előmbe akartak kerülni. Az egyik be is ért, de a sodarjába vágtam. A másik nem jött közelebb. Messziről láttam, hogy még több lovasok is jöttek jobbra-balra elszéledve, de engem nem üttek s nem is értek volna el.

Pajtásai nézték a Szkurka kardját. Véres volt; élén pedig több csorba volt ütve. Pisztolyai meg voltak ugyan töltve, de látszott rajtuk, hogy az nap lövés tétetett velök. A Szkurka nyilatkozata szerint ő pisztolyait kilötte, mihelyt atakba mentek s az egyik fogott is. Azután többet nem löhetett, mert nem volt ideje tölteni s csak este felé töltötte meg őket újból.

De azon körülmény, hogy Szkurka lován tisztán látszott a dzsidaszúrás, úgyszintén az is, hogy a muszka lovasok rendesen hosszú-

nyelű dzsidával voltak ellátva s ennek daczára Szkurka határozott nyilatkozata szerint a muszka lovas réz nyelvű karddal vágta meg a Petőfi fejét: némi aggályokat ébresztett bennem.

Ez iránti kérdésemre Szkurka azt felelte: Igaz uram, lovamat szúrták, még pedig jókor megszúrták szegényt. Az is igaz, hogy a muszka lovasoknak dzsidájok van, de kardja is van mindegyiknek. Hanem annak a két muszkanak, a ki Petőfi után ment a kukuriczásba, egyiknek sem volt dzsidája, még a más két hátulsónak se volt, csak kivont karddal jöttek. Tán kiütötték a csatában a dzsidát. Én is ütöttem ki kettőnek is úgy, hogy még zúgott fenn a pika s a míg kardot ránthatott volna, már nem volt az övé a keze.

Igy végezte Szkurka a Petőfi halálára vonatkozó nyilatkozatát. Azután elbeszélte pajtásainak, hogy ő az utat nem tudta, csak jött, hanem este felé ágyúzást hallott későig s azt az irányt követte, mert gondolta, hogy a magyarok vannak erről. Paraszt észszel jól combinált, mert úgy volt.

Szkurka 1848-ban a császári katonaságtól Galicziából jött át a magyarokhoz a többi Vilmos-huszárokkal együtt. Régi, jó katona volt. Azelőtt 11 évig szolgált folytonosan a Vilmosoknál. 1839-ben már katona volt és mindig közvitéz. Irni, olvasni nem tudott.

Összevetve a körülményeket s

átgondolva a Szkurka állításait, melyeket ő a segesvári csata éjjelén egyenesen a csatából menekedve feljebbvalójának pajtásai előtt elbeszél, kétség nem marad fenn, hogy ő valót és igazat mondott.

1. Igaznak bizonyult a segesvári csata elvesztése és a tábor egy részének megsemmisítése.

2. Igaz volt a Bem kocsijának feldőlése s Bennnek a sárból való kimentése; úgyszintén az is igaz volt, hogy Bem csak nagy bajjal, életveszély közt menekülhetett.

3. Igaz volt a Daczó esete, kit a muszkák körülfogtak. Nem adta meg magát s hogy élve el ne fogják, golyót röpített agyába.

4. Igaznak bizonyult a más három ordonáncz Vilmos-huszar el-este, mert egy sem került meg többé soha.

Épen úgy igaznak kell lenni a Petőfi halálára vonatkozó körülménynek is, mit Szkurka részletesen elbeszél. Hát mi czélja lehetett volna Szkurkának csakis Petőfire vonatkozólag hazudni? Szkurka szellemi korlátoltságánál fogva nem értette, nem tudta a veszteséget, mely a magyar nemzetet Petőfi halálával érte. Ő csak annyit tudott, hogy Petőfi ajjutáns volt és szép nótákat irt, melyek közül egy nehányat a legénység énekelt is.

Ő ismerte, mert mutatták a tábori irodában is, hogy az a fehér galléros Petőfi. Talán még mellette is tett szolgálatot Szkurka (a mit

egyébaránt nem kérdeztem meg). Tehát ha ősmerte katonaruhában, ősmerte czivilben is, s talán még a csata előtt is láthatta Bem körül, a mi igen valószínű.

De már azelőtt is láthatta és ősmerehte, mert Temesvár alatt, midőn Bem tábori szemlét tartott s a Vilmosok is ki voltak rukkolva, Petőfi Bem mellett lovagolt balfelől egy lófővel hátrább s minden legény látta s tudta, hogy az Petőfi, (a ki akkor katonaruhában volt. Vajná jegyzete.) Tehát bizonyos, hogy Szkurka Petőfit ismerte s mással nem tévesztette össze.

Petőfi különben Szkurka előtt nem is valami nagy jelenségnek tűnhetett fel, a mi onnan látszik,

hogy a csata körülményei s több esemény elbeszélése után, Szkurka csak a végén említé Petőfit.

Az előbbieken van magyarázata azon körülménynek, hogy Petőfit annyi ezer ember közül senki sem látta sem elesni, sem megmenekedni és a sebesültek közül is, kik pedig többen felgyógyultak, egy sem állította soha, hogy Petőfit megsebesültni vagy elesni látta volna. Bizonyos tehát, hogy ő nem a csata színhelyén esett el; úgyszintén az is bizonyos, hogy nem arra menekedett, merre a tábor, mert akkor valaki annyi ember közül meglátta volna.

S így a Szkurka állítása, a melyet én hiszek és vallok, igaz.

Petőfi francziául.

H. Fréd. Amiel-től.¹⁾

I.

Les amis.²⁾

J'eus des amis; c'étaient de bonnes gens. Pourquoi
Ne sont-ils pas défunts? De mes pleurs arrosée
Aurait sous le soleil fleuri leur tombe, et moi,
J'aurais béni ces pleurs naissant de la rosée.

¹⁾ H. F. Amiel, ki Petőfi e költeményeit francziára fordította, már előbb is foglalkozott Petőfivel s két költeményét lefordítva, mint ő mondja „du hongrois” — kiadta: *Les étrangères. Poésies traduites de diverses littératures.* Paris Sandoz et Fischbacher-nél 1876-ban megjelent művében. E költemények: A felhők és Fiam születésére (Mon Premier-né, Les Nuages). A teljesen hű fordítás teszi alapelvét, mint megjegyzi a tökéletes fordításról: „Ce serait celle qui rendrait, non pas seulement le sens et les idées de l'original, mais sa couleur, son mouvement, sa musique, son émotion, son style distinctif, et cela dans le même rythme, avec des vers de même forme et un même nombre de vers.” Ez ugyan a két fordításánál nem egészen sikerült, mert A felhők-et, mely 4^{1/2} és 4-es jambusban van írva, Amiel 4 és 3-as jambusban fordította; viszont a Fiam születésére címűt, mely 5-ös és 4^{1/2}-es jambusban van írva, 7 + 7 hangsúlyos sorokban fordította, melyet a francziában „rhythmes nouveaux”-k közé sorol.

F. Z. jegyz.

²⁾ Voltak barátaim... (Felhők VI. drb.)

Quelque jour ils mourront, mais aucun d'eux alors
N'obtiendra rien de moi, car l'amitié déçue
N'a que des soupirs froids, et le froid soupir tue
Même les pâles fleurs qui croissent sur les morts.

II.

Le printemps.¹⁾

Que la campagne est verte et que le ciel est bleu!
Sous le ciel, sur les prés l'âme de l'air palpite.
L'alouette, là haut jetant sa note, invite
Le soleil qui lui darde un long regard de feu.

Rayonnant est l'azur, la campagne est en fête.
Qui rend le ciel si bleu? qui fait les prés si verts?
C'est le printemps, et moi, je suis, je suis si bête
Que je demeure assis à griffonner des vers.

III.

Inquiétude.²⁾

Mon coeur, oiseau captif, en ton étroite cage
Reste paisible et dors, sois plus obéissant;
A tes barreaux pourquoi fatiguer ton courage?
Tu vas briser ton aile et perdre tout ton sang.

Ou bien si ta douleur se courrouce et s'indigne
D'un seul élan, d'un choc aussi fier que puissant
Meurs et redeviens libre. Alors avec ton sang
Moi j'écrirai mon chant d'amour le chant du cygne.

IV.

Jamais il ne fut.³⁾

Jamais il ne fut amoureux
Celui qui peut nommer l'amour un esclavage
L'amour, à ses élus heureux,
Donne des ailes, non des fers; c'est mon partage.

L'aigle des monts jamais n'a vu
Sur ses flancs orgueilleux pousser pareilles ailes
Je franchis d'un vol imprévu
Ce pauvre nid, la terre et les choses mortelles.

¹⁾ Mi kék az ég!

²⁾ Szivem, te árva rabmadár.

³⁾ Soha sem volt az szerelmes . . . („Szerelmem gyöngyei“ 25. számú költemény). Az eredetinek utolsó versszaka teljesen hiányzik a fr. fordításban.

F. Z. jegyz.

M'élançant au ciel d'un seul trait
 Dans le jardin de Dieu semé de fleurs écloses
 Mon caprice fait un bouquet
 Des étoiles de feu, ces ravissantes roses.

La lumière du Paradis
 M'enveloppe, et la nuit de l'Enfer m'environne.
 Près des anges, près des maudits,
 D'extase et de terreur tour-à-tour je frissonne.

Du temps et de l'espace, adieu le prisonnier!
 Dans l'infini jetant la sonde
 A volonté j'assiste au jugement dernier
 Ou je vois commencer le monde.

Petőfi-reliquiák.

I.

Petőfi és Szeberényi.

A nélkül, hogy Petőfi és Szeberényi baráti viszonyát és utóbbi elhídegülését egymástól kimerítően kívánók tárgyalni, csak egy pár és eddig-előle újból ki nem adott adattal akarjuk megvilágítani.

E viszonyt eddigelé részletesebben tárgyalta Gyulai Pál egy bírálataiban, melyet Szeberényi Lajos: „Néhány év Petőfi életéből“ (Szeged, Burgernél 1861.) cz. munkájára írt.¹⁾ Továbbá dr. Meltzl Hugó „Petőfi pamphletistái és panegyristái“ cz. fűzetében.²⁾

Petőfinék Szeberényihez Pest, jul. 21. 1843. intézett leveléből világos³⁾, hogy barátságukban már akkor némi elhidegülés állhatott be. Ez egyszersmind Petőfi utolsó ismert levele Szeberényihez,⁴⁾ de a levelezés

¹⁾ Szépirodalmi Figyelő. Szerk. Arany J. 1861/2. II. évfoly. 2-dik fele 4. 20, 361

²⁾ 4—12. l.

³⁾ Petőfi S. Vegy. műv. III. 284.

⁴⁾ Az ismert levelek mind Vieszkára vannak intézve, mert Szeberényi ott lakott. L. Szeberényi: Néhány év Petőfi életéből.

köztök 1845-ig tartott, mint Szeberényi id. munkájában följegyzí; de ezek elvesztek. E barátság felbomlása a „Tavaszi“ cz. zsebkönyv miatt keletkezett, melyben Petőfinék egy pár, a pápai önképző társulatban felolvasott versét is közölte e zsebkönyv szerkesztője, Dömjén Ferencz. Ez írói jogsértés eléggé meg volt már vitatva, csak az, nézetünk szerint nem eléggé világos, hogy e jogsértés valóban főkép Szeberényi eszközzésére történt-e? A következmények azonban azt mutatják, hogy nagy része volt benne, habár nem lakott is Pápan; de, mint alább olvasható, a pápai képzőtársaságnak mégis jegyzője volt. E rövid bevezetéssel most meg kellvén elégednünk, e mellett teljesen világosak lesznek a következőkben egymás mellé állított adatok.

A Pesti Divatlap 1845. 5. sz. 83. lapján a „Fővárosi postásip“ rovat szólván a „A pápai tanuló ifjuság magyar képzőtársulata több lelkes tagja által írt és kiadott „Tavaszi“ cz. zsebkönyv“-ről, így ír: ennek „mind belső tartalma, mind csinos külseje meglepett bennünket. A benne foglalt,

sok tekintetben jeles műveket, úgy lehet tekinteni, mint a költészetre annyira hajlandó ifjúság tavaszi korszakának szép illatos virágait, s a még fertőzetlen hazafiai és szerelmi érzelmek tiszta ömledéseit. Vajha minden magyarhoni tanoda növendékei hoznának ily hasznos és kedves áldozatot a hon oltárára."

E cikkre jelent meg csillag alatt Petőfi „Köszönet a pápai képző-társulathoz” cz. cikke. (Közölve: Petőfi újabb reliquiái. Gyűjt. Baróti L. 61 l.)

Mi a teljesség kedvéért újra közöljük:

***) Köszönet a pápai képző-társulathoz. Mit eddig a pápai képzőtársulat néhány tagjainak irántami jóakaratairól hallék: most szerencsém van azt tetteleg is bebizonyítva láthatnom. A fentisztelt társulat kiadván „Tavasz” című zsebkönyvét, szíves volt egykori iskolai gyakorlatimat saját nevem alatt oda iktatni, most, évek múltával. Fogadja tehát alázatos köszönetemet a tisztelt társaság e lovagias, gyöngéd tetteért; irántai hálából, a Tavasz második füzetébe majd összeszedem katonakörméből megmaradt alexandrinus verseimet, úgy hiszem szívesen veendi a t. társ., miután azok még rosszabbak, mint melyek most jelentek meg.*)

Erre a Pesti Divatlap 10. számában (Télhó 2. 1845. 165 l.) a „Vidéki Szemle” rovatban a követk. értesítés van: „Páparól. Az ottani magyar képző társulat jegyzője Szeberényi ur hivatalosan értesít bennünket, miként a Tavasz című zsebkönyvet egyes vállalkozók szerkesztvén, Petőfi urnak nem volt oka az egész

társulatot vádolni azért, hogy az ő tanulókorai verseit is abba iktaták.”

Petőfi csillag alatt e — még eddig újra ki nem adott — megjegyzést teszi: „Mintha bizony a Tavasz kiadói nem volnának a társaság tagjai!... ha olly gyöngédtelen akarnék lenni, mint a milly gyöngédtelenséget tapasztaltam magam iránt, igen szép fölvilágosítást fognék adhatni.”

Petőfi.

Ezzel ez úgy nem ért véget, mert Szeberényi L., ki már elébb elhidegült Petőfőtől s ki hihetőleg fő részes volt a Tavaszban megjelent zsegek közlésében, a még 1844. nov. 10-ikén megjelent „Versek”-ről most utólag bírálatot ír Etőfi Andor álnévvel (gúnyos anagramma) a pozsonyi Hírnök-ben februáriusban*), tehát a fenti polémia után, melyben újra visszatér ez ügyre. Ugyanis fölemlítvén, hogy Petőfi Petrarcához hasonlítja magát: „Hisz Petrarcá és Petőfi | Félig meddig már rokon”, — így folytatja: „Az ilyen pöffeszkedés, mely a legnagyobb elbizottságot árulja el irónál, kivált kezdőnél, kinek fődísze szerénység, igen bántó. Innen magyarázható aztán ama durcázkodás is, melyet Petőfi úr a „Tavasz” kiadói iránt tanusított, midőn oly gúnyosan köszönte meg, hogy iskolai gyakorlatait saját neve alatt adta ki. Pedig koránt sem volt oka a jó úrnak azért haragudni, mert:

1. Ezen gyakorlatok, melyek, valamint a versei közt kijöttek, ugyanazon évben, azaz 1842-ben K. sz. után irattak, semmivel sem rosszabbak, mint számtalanok a gyűjteményben. Hiszen ez az iskolabóli kilépés nem tette P. urat egyszerre oly tökéletes költővé; — sőt azon gyűjteményben kiadott több

*) Az újraközlés annál is szükségesebb, mert a Baróti-féle közlésbe néhány, bárha nem nagy, változtatás csúszott be.

*) Hírnök, 1845. I. félév 16—17. sz.

munkái, szinte úgy iskolai gyakorlatok, minthogy még tanuló korában közöltettek a lapokban p. o. a „borozó.“ Lássunk csak egyet ama iskolai gyakorlatok közül a „Tavaszi“-ból: „Ideál“ . . . (Itt közli Petőfi e költeményét egész terjedelmében).

Kiki átlátja, hogy e költemény nem csak nem rosszabb az újabbaknál, sőt kidolgozási tekintetben (mérték, rim) azoknál sokkal szabatosabb.

2. Ha jól vagyunk értesülve, akkor Petőfi Sándor úr most is tagja a pápai képző-társaságnak, s így csupán tagtársuk munkáit közölték a kiadók.

3. Sőt, ha P. úr végezni akarta volna iskoláit, még most sem írna ám mást, mint iskolai gyakorlatokat.

Neheztelésre tehát csak annyiban van oka fiatal költőknek, hogy a „Tavaszi“ kiadói nem tartották meg saját nemzetiségi nevét, Petrovics Sándort, mely névvel ő munkáit átadta, de alájok mostani álnevét, Petőfi Sándort írták.“

Petőfi nem hallgathatta el a támadást s a Pesti Divatlap 19. számában (1845. Tavaszéle 6), a 307. lapon „Adatok „A kritika titkai“-hoz“ cz. alatt válaszolt, mely egész terjedelmében így szól: „A Hírnök utolsó számaiban két lelkes honfi (egy név alatt) szent buzgalommal izzad, iparkodván engem verseimmel egyetemben tönkre silányítani. Különösen ajánlom mindenkinek, hogy elolvassa, ki csak hozzá férhet; sőt kérem mindazokat, kiket csekélységem csak némely részben is érdekel, hogy elolvassák. — Az ott buzgólkodó két atyafi hajdani iskolatársam, kik már akkor kalapálták a kádenciákat, mikor én még azt sem tudtam, mi a költészet: boeskerszij-e vagy martyrkorona? — És ők azóta folyvást ütik a verseket, és ezeknek özönével elárasztják a szerkesztőket rendre; de a szerkesztők

olly impertinens embertelének, hogy őket mindeddig sem mutatták be a közönségnek. És ez aztán vexe! és dühbe hozza az embert, valamintégesen dühbe hozta az én fentisztelet iskolatársaimat; s nem csoda, hogy dühökben épen belém kaptak, én belém, kire ők hajdanában csak olyan formán néztek le, mint néz le a nagy, nagy ökor a lábainál szaladó kicsiny kis pacsirtára. — Hazám tiszta keblű, legszebb erényű ifjai, fogadjátok hódolatom tömjénét.“

Ugy látszik azonban, hogy Szeberényi utóbb megbánta, hogy akár egyedül, akár másodmagával, mint Petőfi írja, őt verseivel együtt „tönkre silányítani“ akarta, s Petőfihez költői episztolát intézett a Pesti Divatlaphoz, de már késő volt. Petőfi ily orozvátamadást nem bocsáthatott meg, épen ő, kinek a barátságáról oly magasztos felfogása volt, s a szerkesztőség visszadobta a költői levelet e szókkal: „Szeberényi Lajosnak Petőfit dicsőítő epistolája nem lévén olyan, mely magát a szerzőt is megdicsőitené, ünnepélyesen visszautasítottatik, kivált miután tapasztalni lehet, hogy némely emberek úgynevezett barátjaikat szemben dicsérni, álarcz alatt pedig gyalázni szokták.“¹⁾

E szerkesztői izenetre Szeberényi nem nyugodott meg. Ugy látszik, hogy némi mentegetőzésekkel, igazolásokkal telt levelet írhatott a szerkesztőnek, ki erre így válaszolt: „Sz. Lajosnak.*) Petőfit érdeklő felelése nem közölhető, miután Petőfi nem nyilvánítá azt, hogy Sz. úr volna verseinek bírónki bírálója. Egyébiránt jelen sükségtelen felszólalásával elég vigyázatlan volt Sz. elárulni azt, hogy a Hírnökben csakugyan ő bírálta meg Petőfi verseit nem tiszta indulattal,

1) Pesti Divatlap. 1845. 20. sz. 326 l.

hanem a Tavasz miatt keletkezett bosszúállási szenvedéllyel.“¹⁾ Petőfi pedig a fenti csillag alatt e megjegyzést teszi a szerkesztő tizenetéhez: „Ugyan szerkesztő ur, mért nem tette ki már ennek az embernek a nevét? Ha tudná ön, mint vásik arra foga, hogy nevét nyomva lássa! — Petőfi.“

Ezzel az ügy a Pesti Divatlapban be volt fejezve és Szeberényi s Petőfi közt vége volt minden ismeretségnék.

A hírnöki bírálatot mindenesetre Szeberényi írta. Ezt véli Gyulai is id helyen s Vegyes művek I. k. XI. l. és dr. Meltzl Hugó is. Ehhez kétség nem is férhet. A pápai adatokat Gyulai szerint Dömjén szolgáltatta neki. Ez is több mint valószínű.²⁾ Hihetően az idősb barát mentor szerepében tetszelgett magának Petőfivel szemben, kiből nem hiányzik a titkos ellenszenv, mit a látszólagos jóakarát rosszul lepez. Ugy látszik, nem is várta, hogy Petőfi így fogja fogadni, vagy legalább azt remélte, hogy a közvélemény igazat fog neki adni s mindkettőben csalódott. Innen az, hogy oly szánom-bánom módjára akarja helyreütni botlását, vagy inkább azt, hogy elragadtatni engedte magát. Mindenesetre örök kár, hogy Petőfi leveleit 1843—5-ből megsemmisítette. Hlyenkor természetesen jön a vád, hogy hihetően jó oka volt rá. Annyi bizonyos, hogy utóbbi munkájában: „Néhány év Petőfi életéből“, sajtáságosan épen e ponton szűkmarku. Nem utánozta Tompát, ki leplezetlenül szól az ő és Petőfi elidegenedéséről. Azt tudjuk, hogy Petőfi Szeberényit a történetek után egyszerűen nem ismerte többé s az utcán kikérülte vagy elment mellette. Szeberényi aztán id. munká-

jában így szól: „Bocsáss meg, oh bocsáss meg te az idvezültnek szel-leme, ha azon jó szándékból, hogy magasztalóid elbizottságra ösztönző tulzó tömjénezéseit egy kissé ellensúlyozzam, egy részben n é t a l á n igazságtalanná lettem.“ Alább meg: „Egyébiránt, ha ő volt is talán a hibás, azt én még életében régen megbocsátottam.“

Nem volt, nézetünk szerint, mit megbocsátania s az ily körütekintő s óvatos határozókkal definiált megbánást nem tarthatjuk elég őszintének. Mert hogy Szeberényi volt a hibás, eléggé kitűnik bírálatából s hogy a „Tavasz“ miatt volt dühös, abból látszik, hogy az egész, már rég befejezett ügyet mintegy hajánál fogva rántja elé ismét és világosan sértő szándékkal, sőt úgy, hogy többet sejtetvén vele, mint valósággal mondván, Petőfit gyanuba hozza az olvasó előtt, korhelynek, iskoláit nem végzettnek s eo ipso tanulatlannak tüntetvén fel legalább az ezt következtetni akarók előtt. Ez nem csak n é t a l á n igaztalanság, mint Szeberényi gondolja, ez mystifikálás s mindenesetre ő rá nézve legjobb lett volna őszintén elbeszélni az egész ügyet.

II.

A nemzeti kör 1845. jan. 23-án táncvigalmat rendezett s a Pesti Divatlap megróija (1845. 130. l.), hogy miért nem kérte a kör, hogy a vendégek mind magyar ruhában jelenjenek meg. „No de ha már az öltözet nem vala is egészen magyar, legalább a társalgási nyelv lett volna az, mint a tavali körbálban“ stb. „Szóval, a nemzeti kör most egészen ki volt esve köréből, s vigalma által szép nevének s nemzeti irányu feladatának épen nem felelt meg úgy mint kötelessége lett

¹⁾ U. ott. 23 sz. 374 l.

²⁾ L. u. ott.

volna, kivált most társaséleti átalakulásunk korszakában, megfelelnie."

Erre „A köri táncmulatság rendező választmánya“ több számra terjedő választ küldött be, melyet Vahot Imre bő jegyzetekkel kiadott, mire a végén Petőfi következő csillagalatti megjegyzést tette: (Pesti Divatlap 1845. 214 l.) „Legvégül pedig azt is lehetett volna várni a köri bálrendező választmánytól, hogy ha már a nemzetiséget egyedül a nyelvben helyeztetik, — tehát tudnák is a magyar nyelvet alaposan, s ne küldtek volna lapomba (igy!) oly iratot, melly tele levén nyelvtani, orthographiai hibákkal, tetemes javítást kívánt.“

Petőfi.

*

A „lapomba“ szóra aztán a köv. számban a 230. lapon e megjegyzést teszi kézjegy mellett: „~~H~~ Hibaigazítás. A P. Divatlap előbbi számában közlött szerkesztői jegyzések után tett észrevételben a „lapomban“ szó hibásan csúszván be, e helyett olv. „e lapban.“ Petőfi.

III.

Kérelem Benőfy urhoz.¹⁾

(Pesti Divatlap. 1844. 17. sz. okt. 27. 64 l.)

Miután némellyék a névbangzás hasonlatánál fogva azt gondolják, hogy Benőfy én vagyok, a további zavar elkerüléseért, igen lekötelné B. ur, ha e, különben is ál-név helyett mászt sziveskednék választani.

Petőfi.

Erre a Pesti Divatlap 22. számában (Télelő 1. 1844. 144 l.) a következő nyilatkozat jelent meg:

¹⁾ E cikkkecske Petőfi S. Vegyes művei III. k. 167 l. közölve volt ugyan, de a válasz nem s tehát a teljesség kedvéért közöljük újra.

Nyilt válasz. Petőfi azon őszinte kívánságának — mellynevem változtatását illeti — sajnálva nem engedhetek; engem a Benőfy név közelebről érdekel, semhogy arról lemondhatnék. Azonban úgy hiszem elég lesz a t. olvasók előtt annyit nyilvánítanom: hogy én Benőfi Soma vagyok; ő pedig Petőfi Sándor.

Benőfi.¹⁾

IV.

Nemzeti színház.

„— 15. Szentpétery javára: Don Caesar de Bazan. — A czimszerpet most Lendvay, Maritanát Lendvayné adá, s nem akarván őket Egressy- és Laborfalvyval összehasonlítani*) — mert ez kényes dolog — röviden, csak azt mondjuk, hogy előadásuk, épen úgy mint amazoké, föltötte tetszett, sok taps- és előhívással méltányoltaték“, stb.

Ezt írja valaki a Pesti Divatlap 1845. 15. számában a 242 lapon, ki magát $\frac{1}{2}$ -del jegyzi. Petőfi a fent jelzett csillag alatt e megjegyzést teszi: „*) Majd máskor.“ —

Petőfi.

V.

Nyilatkozat.²⁾

A' Kolozsvárt megjelenő Honvéd 104. számában, egy általam a'

¹⁾ „Minden zavar elkerülése végett legjobb volna, ha Benőfi ur művei alá írná keresztnevet is. A szerk.“

²⁾ Megjegyzések a fenti „Nyilatkozat“-ra. E cikk a Közlöny 1849. jun. 13-iki számában (130 sz. 490 l.) jelent meg s vonatkozik Bem tábornok ama levelére, melyet Vécsey tábornokról az ő beleegyezésével Petőfi a Honvéd cz. lapban közzé tett a melyből Petőfinek ismert ügye keletkezett Klapka tábornokkal. Az ügy eléggé ismert, de e cikkkecske kiegészítő

kormányzó elnökhöz irt levél van kinyomatva, mellynek tartalma által gr. Vécsey, tábornok, magát megbántottnak véli. — Kinyilatkoztatom ezennel, hogy az abban kimondott vád félreértéseken alap-

szik, — annál fogva nem történetnek tekintendő.

Főhadiszállás Ó-Orsova, május 16. 1849. Bem, altábornagy.

Közlő: FERENCZI ZOLTÁN.

Petőfi könyvtárához.

Baróti Lajos a „Petőfi újabb reliquiái“-ban összegyűjti Petőfi könyveinek jegyzékét a Thallóczy és a saját kutatásai alapján. De, hogy Petőfi-nek itt-ott ezeken kívül még sok könyve lappang, bizonyítja az is, hogy a napokban magam is jutottam egyhez, még pedig olyanhoz, a melyet Petőfi egykor nagy élvezettel és buzgalommal olvasott. A könyv teljes czime a következő: Dramaturgische Blätter, nebst einem Anhang noch ungedruckter Aufsätze über das Deutsche Theater und Berichten über die Englische Bühne, geschrieben auf einer Reise im Jahre 1817. von Ludwig Tieck. I-ter Th. Wien 1826. Chr. Fr. Schade. Kis 8-adr. 200 l. Különben 89-ik füzetét teszi egy „Classische Bibliothek“ cz. vállalatnak.

Az első lapjára volt valami írva, de később annyira kivakarta valaki, hogy jelenleg olvashatatlan. A máso-

adalék hozzá. Megjegyzendő, hogy e nem hivatalos részben megjelent „nyilatkozat“ a Közlöny másnapi számában (1849. jun. 14. 131 szám) a „Hivatalosrész“-ben újra kiadatott. E „Nyilatkozat“ jellemző főleg azért ez ügyre, mert ebben Bem is megerősíti, hogy csakugyan az ő beleegyezésével adta ki Petőfi az ismert levelet; de másrészt, hogy bizonyos compromissummal elsimitották az ügyet. F. Z.

dik tiszta lapra magának a nagy művésznek kézírásával van följegyezve: Egressy Gábor könyvtára. Egy kissé lejjebb: Petőfi Sándor baráti ajándoka. A czimlapon veres írónnal egy 18-as szám van jegyezve ismeretlen kéztől. Több írás, vagy jegyzet az egész könyvben nem fordul elő, csak a legutolsó lapon három, írónnal irt német szó: zuweilen = gelinde = és verwandeln =; melyeket az illető ismeretlen olvasó bizonyosan nem értett és azért jegyzett föl.

Hogy Petőfi színész korában sokat olvasgatott e könyvből, bizonyítja Bajzához irt és 1843. nov. 28-áról Debreczenből keletkezett levele, a melyben így ír: „A múzsák kerülnek; minden a mit irni tudtam, mióta Pestet elhagytam, két keserves népdal. Tieck dramaturgiai lapjait s Rötcher Kunst der dramatischen Darstellungját szorgalmasan olvasom; ezzel telik minden időm.“ (Gyulai „Vegyes művek 3-dik köt. 270 l.)

A fentemlített könyv jelenleg a kolozsvári ref. collegium könyvtárában van, hová ajándékozás útján került.

DR. CSERNÁTONI GYULA.

Adatok Petőfi műveinek megjelenéséhez.

I. Versek. I. A „Pesti Divatlap“ 1844-iki folyama 6-dik számában, 178. l. a Fővárosi nyilt hírek“ közt olvashatók köztkövetkező sorok: „A fiatal írók a olly rövid időn feltűnt, s közönségünk által mindinkább kedvelt Petőfi Sándor költeményeinek első füzete is¹⁾ nem sokára napfényre jő. A nemzeti Kör, mint pártfogója, minden magyarhoni casinóhoz aláírási ívet küldött előfizetés végett, minek jó sikerét bizton lehet remélni.“ E hir Nyárutó (Agusztus) 2-dik hetéről szól, mikor tehát e füzet nyomtatás alatt volt.

Ugyane tárgyban a 13-dik szám „Fővárosi nyilt hírek“ rovatában (Őszelő = Szeptember 4-dik hetében) 403 lapon ez olvasható: „Petőfiről lévén szó,²⁾ figyelmeztetjük azon urakat, kik az ő verseire aláírási íveket sziveskedtek elvállalni, küldjék be ezeket minél előbb, hogy a mű kiadását annál gyorsabban eszközölhessék.“³⁾

Ugyane tárgyban a 15-ik számában, az „Uj évnegyed“ 29-ik lapján (Őszhó = október 13.) a következő cikk olvasható:

Felszólítás Petőfi versei ügyében.

Azon t. cz. egyesületek s egyesek, kik a Petőfi verseire gyűjtés végett náluk levő aláírási íveket eddigelé be nem küldék, — azon aláírási íveknek, a begyűlt pénzzel együtt, Antal Mihály urhoz, a nemzeti kör pénztárnokához — ki naponként d. e. 9 órától, d. u. 1 óráig a nemzeti casino könyvtárában, — d. u. 2 órától pedig 6 óráig az aláírási íven is

megnevezett saját szállásán (Borz-utca 219 sz.) található, — minél előbbi be-
küldésére tisztelettel kéretnek. Beküldési záridőül jövő novemb. vásár határozottatott. Pesten 1844. oct. 5d. Vörösmarty Mihály, m. k. alvázasztmányi elnök, Várady Antal, m. k. körjegyző.

Végre a 19-dik számban hirdeti a Pesti Divatlap (Őszutó = novemb. 10. 1844.) „Uj évnegyed“ 91 lapján: — „Épen most jelent meg, s minden könyvárusnál és szerkesztő hivatalunkban is kapható a magyar költészet egyik legérdekesebb virágfüzere: Petőfi Sándor versei. Nem azért, mivel az ifju költő lapunk becsét szép dolgozataival olly gyakran emeli; de tiszta meggyőződésünk sugallatából ajánljuk e könyvet minden irodalombarátnak. Mert Petőfi Sándor verseit nemes költői egyszerűség, gondolat- és érzelemmélység, szellem- és nyelven sajátos eredetiség, s a legnagyobb lyrai változatosság bélyegezi. — Ő vig és komoly költeményeit egyforma jelességgel alkotja, s a nép tősgyökeres magyarságu nyelvén csak úgy tud szólni, mint a legfinomabb, legműveltebb írói nyelven, s uj meg uj ötleteinek kimerithetlen forrásával a legkisebb tárgyat is érdekessé tudja tenni. Némellyek azon észrevétele, miszerint Petőfi igen sokat ír magáról, legkisebb nyomatékkaal sem bir, sőt csak dicséretére válik a költőnek; mert a lyrai költészetben az egyéniség, a személyesség (subjectivitas) érdekes költői feltüntetése a legszebb, de egyszerű mind a legnehezebb feladatok közé tartozik. A mi szemünkben az a valódi költő, ki belseje legmélyéből, mintegy szive mélyéből meríti, írja tárgy-

¹⁾ Azért „is“, mert a megelőző hir Vörösmarty műveinek megjelenéséről szól.

²⁾ A megelőző hir t. i. Petőfi „A he'ység kalapácsa“ cz. művéről szól.

³⁾ T. i. a „Nemzeti Kör.“

korlátoltságot nem ismerő költeményeit, — épen úgy, mint Petőfi írja. Ő mint sok pályatársa, nem tüzi ki holdvilágot, szerelmet, hazát és bort versei főtárgyaul, hanem ir nagy változatossággal mindenféléről, mik az említett szokásos költői tárgyak körén kívül is esnek. — És az a könnyű, folyékony verselés, melly minden művét oly kellemes olvasmánynná teszi! Valóban nem lehet csodálni, hogy Petőfi most már a szépet és jót méltányolni tudó honleányok és fiak előtt közkedvességben áll. Minélfogva bizton reméljük, hogy verseinek összes olcsó kiadása igen kapós lesz, s hamar kelend.

E művéért a nemz. kör 80 forintot adott Petőfinek, mint Vahot I. írja. (Emlékiratai 245 l.)

Teljes czim: *Verssek. Irta Petőfi Sándor. 1842—44. 12°. Budán 1844. A magyar kir. Egyetem betüivel. (Eggenberger J. és fiánál bizományban) 192 l. velinen, borítékba fűzve ára 1 frt 12 kr. p. p. (pengő pénzben.)*

II. „A helység kalapácsa“-ról első hir a „Pesti Divatlap“ 1844-diki folyama, 13-dik számában jelent meg, (Őszelő = szeptember 4-dik hetében), a 403 lapon: „Petőfi a maga nemében igen sajátos, elmés vig hőskölteményt irt „A helység kalapácsa“ czim alatt, melyet Geibel könyvtáros vásárolván meg tőle, ez nem sokára közre fogja bocsátani. Mi majd mutatványt közlendünk belőle.“ E szerint Petőfi „A helység kalapácsa“-t 1844. augusztus-szeptember havában írta.

Az említett mutatvány a 15-ik számban jelent meg (1844.) az „Uj évnegyed“ 21 lapján (Őszhó = október 13-án

„A széles tenyertű Fejenagy,
A helység kalapácsa,
A „jó napot adj“ isten“-re stb.

soroktól összesen 75 sornyi.

A mű megjelenése a 17. számban van hirdetve (Őszhó = október 27. 1844.) az „Uj évnegyed“ 59 lapján a „Fővárosi nyilt birek“ rovatában: — „Geibel könyvtárosnál épen most jelent meg Petőfi Sándornak „A helység kalapácsa“ czimú vig hőskölteménye, melly a magyar népeletből igen sajátos, mulattató jeleneteket tüntet föl, e mű becsét is igen emeli Petőfinek jól ismert eredeti nyelve, népszerű előadása, melly régibb magyar költőink romlatlan írásmódját műveltebb moderban eleveníti föl. — A könyv kiállítása igen csinos; a borítékon két comical jelenet látható körrajzban Grimm Vinczétől.“

Ebből világos, hogy időrendben Petőfinek „A helység kalapácsa“ előbb jelent meg 1844. október 27-ére, mint a nemzeti Kör által kiadott verseinek füzete, mint melyről a 19. számban (Őszutó = novemb. 10. 1844.) olvassuk a Pesti Divatlap „Uj évnegyed“ 91 lapján, hogy „épen most jelent meg“ stb. bárha ennek kiadása előbb indult is meg.

Teljes czim: *Helység kalapácsa. Hősköltemény négy énekben. 12°. Budán, 1844. A m. kir. Egyetem betüivel. Pesten, Geibel K. sajátja. 68 l. Velinen, rajzolt borítékban fűzve 36 kr. p. p.*

III. „A pokol titkai“-ról a Pesti Divatlap 16-dik számában 1844. (Őszhó = október 20). „Uj évnegyed“ 44 lapján a „Fővárosi nyilt hirek“-ben ez olvasható: — „Petőfi Sándor ismét nagyobb kiterjedésű költeményt ír ezen sokat ígérő czim alatt: A pokol titkai.“

E műve Petőfinek soha sem készült el; de az „Erdélyi Múzeum“ 1874. folyóiban az „Észrevételek Petőfi összes műveinek kritikájához“ cz. értekezésben fölvetetett a kérdés: „Vahot Imre adá-e csak, vagy volt valami benne?“ Erre Vahot Imre Emlékirataiban ezt válaszolá: „Persze, hogy volt valami a dologban, mert Petőfinek kimeríthetlen agyában száz meg száz terv villant meg kisebb, nagyobb költemények alkotására. A pokol titkairól is tehetett nekem említést, különben nem mertem volna azt közzé tenni, s ő mint akkori segédem nem is engedte volna azt. Lehet, hogy bele is kezdett a tervezett munkába, de az akkori sajtóviszonyok visszariaszták borzasztó terve kivitelétől, miután cenzorait mind a poklok fenekére küldte volna.“¹⁾

IV. János vitéz.

Petőfi e művéről az első értesítés a Pesti Divatlap „Uj évnegyed“ 156 lapján jelent meg a 23-dik számban (Télelő = december 8. 1844.), a mikor már meg volt írva: — „A napokban Vörösmarty, Vahot Sándor s e lap szerkesztője előtt olvasá fel Petőfi legujabb nagy költeményét, illy czim alatt: János vitéz, s ezen, irodalmunkban még eddig szokatlan modoru népmese szép költői kidolgozása mindnyájunk tetszését nagy mértékben megnyeré. Magas phantázia, sajátos népi elem, meglepő regényes irány bélyegzi az egészet, s ezen kalandoros csodás mesében költő annyira eltalálá a népies nyelvet, s mese-előadási modort, hogy azt mind a mivelte közönség, mint a köznép nagy gyönyörrel fogja olvashatni. — Petőfi ez uj műve nem sokára sajtó alá kerülend, s biztosan merjük állítani, hogy nagy tetszésben részesülend.“

E szerint Petőfi a „János vitéz“-t 1844. novemberében s december elején írta.

A legközelebbi hírt róla a Pesti Divatlap 1845. folyam (Télutó = febr. 23.) 16. számában a 275 lapon olvassuk a „Budapesti szemle“ rovatban. — „Jövő héten kapható lesz már Petőfi „János vitéz“ czimű, rendkívül jeles népmeséje is, melly versekben van írva.“

Erre a 18. szám (1845. Tavaszelő = márcz. 2. 283—4 l.) mutatványt közöl: „Mutatvány Petőfi János vitéz czimű népmeséjéből.“ Közöl 14 versszakot, t. i. az egész IV. részt. Ehhez a 284 lapon közölve van Vahot Imre, a kiadó előbeszéde, melyet alább közlünk. Ugyancsak e számban van hirdetve a mű megjelenése a hirdető rovatban, a 294 l. „Épen most került ki sajtó alól s már e hét elején minden fővárosi könyvkereskedésben kapható lesz: János vitéz. Verses népmese. Irta Petőfi Sándor. — Kiadja előbeszéddel s két képpel Vahot Imre. Ára 40 kr. p. p.“

E szerint János vitéz 1845. márcz. 2-dikán jelent meg a könyvpiaczon.

E mű iratása egyéb körülményeiről Vahot Imre Emlékiratai 243—47 lapjain tudósít: „Az 1844-ik év vége felé bekövetkező a zord téli napok, észrevettem, hogy a mi Sándorunk valami nagyban töri a fejét... s im egyszerre ki is tört a Vezuv. Szokása ellenére honn maradt estvénként, s jól befűtette kis szobáját, pongyolára levetkőzött, rá-rá gyujtott hosszú szárú pipájára, s egész füstfelhőt csinált maga körül, s olykor egyet kortyantva a hevítő piros borból, nyugtalanul járt fel s alá, mint egy oroszán a szűk kalitban. Meg-

¹⁾ I. köt. második kiad. 304—5 l.

jegyzendő, hogy szomszédos szobánk íveg ajtaján át jól láthattam a mint bámulandó gyorsaság- és szabatosággal írta le a szívében s agyában fogamzott szebbnél szebb költői eszméket, érzelmeket.

„A helység kalapácsa“ után ekkor írta meg első sikerült nagyobb népies hőskölteményét, a János vitézt.

Neki mint lánglelkű rögtönzőnek csak néhány est és éjjel kellett ahhoz, mert az egyes versszakokat járás és ülés közben jó előre kifőzte agyában s legelőször is egyszerre oly szépen írta le az egész nagy hosszú költeményt, hogy abban egyetlen egy törlést vagy csak betűváltoztatást sem lehetett találni, míg például Vörösmartynek minden első kézírata tele volt törlésekkel, javításokkal. — Igen sajnálom, hogy e szép, tiszta kéziratot, mint nagybecsű ereklyét nem őriztem meg az utókor számára.“

A következőkben elmondja továbbá, hogy Petőfi sorra járta a kiadó könyvárusokat, de Vörösmarty ajánlata daczára sem vállalkozott egyik sem kiadására, holott az elébb kért 100 frt helyett utóbb csak 50 frtot kért. Erre Vahot Imre megadta aztán — mintegy a kiadók megszegényítésére — a 100 frtot érte, mit aztán szülőinek adott.¹⁾

¹⁾ Megjegyezzük, hogy Vahot a már divatba hozott tárczairói modorban szól Petőfiről s a hatás kedvéért gyakran zavarosan és ugrásokkal beszél. Így pl. előadásából úgy tűnik ki, hogy ő csak utóbb tudta meg, hogy Petőfi a János vitézre nem kap kiadót, midőn látta „homlokán a bánat és csüggedés föllegét“ s tudakozódván tőle ennek okáról, elkérte a kéziratot s úgy olvasta el, holott saját lapjában, mint látók, már 1844. decz. 8-án írja, hogy az ő, Vörösmarty és Vahot Sándor jelenlétében fölolvasta maga Petőfi. Az ilyen tárczairói modornak mindig az a baja, hogy csak úgy „darneben“ mondja a valót.

Ugyanó mondja, hogy e mű eredeti címe Kukoricza Jancsi volt, utóbb keresztelte ő János vitézre.¹⁾

Vahot Imre mint kiadó, az első kiadásban egy előbeszédet csatolt a műhöz, melyet mint kevésbé ismeretest, közlünk a következőkben:

Előbeszéd.

Ezen költemény kiadását több okból vállalam el. Első az: mert meg valék győződve jelességéről; második az: mert a génialis ifju költőt, a mennyire tőlem telhetett, munkájához méltólag akarám díjazni; a harmadik ok az: mert rám nézve sokkal jobb, ha ezen műből bejöheto nyereség az én tárczámba szivárog, mint ha, kivált német, könyvkereskedő huzná azt.

De mindenestre legtöbbet nyereud e költeményben irodalmunk, s ezen szelleml nyereség háttérbe szorítja az anyagit. Midőn a költő felolvasá előttünk János vitéz című népmeséjét, Vörösmarty oda nyilatkozik: hogy ezen mű bármely irodalomnak diszére válnék. Igaza van a nagy költőnek. Illy, minden tekintetben jeles költői népmesét kivált a magyar irodalom nem mutathat elő. Mert lehet-e, főleg fejlődő irodalomra nézve nagyobb becsű kincs, mint az, melyben nemzetiségünk legtisztább forrása, a népi elem, s az annyira sajátos és eredeti népköltészet a műveltebb költői szellem által némileg nemesítve tűnik fel. Es János vitéz szerzője melly derekasan fejté meg ez olly szép, mint nehéz feladatot! Ő hatalmas teremto erejével visszaidezi, főleleveníti emlékezetünkben

¹⁾ 244 l. u. ott. Itt is utóbb-ról szól, holott már 1844. decz. 8-án János vitéz cz. alatt említi az idézett hírlapi cikkk.

a kedves gyermekkort, midőn a köznépből származott eseléség ajkairól olly sovárogra lestük el, s olly mondhatlan gyönyörrel hallgatók a tündéres, kalandoros, csodás népmesék bűvös titkait! Az illy nyers előadás kielégíti a köznépet és a gyermeket; de a műveltebb osztály meglett embereinek olly hangon, olly modorban kell előadni a mesét, mint Petőfi előadá e szép költeményben, mellynek kétszeres érdeme az, hogy nem csak a művelt olvasó magosabb igényeit elégíti ki, de könnyen érthető, népies előadásánál fogva a köznépek is gyönyörködtető olvasmányúl szolgálhat. Beh kevés magyar költő tudja pedig illy kettős hatásra pöngetni latját! A nagyobb rész csak egy pár száz úri ember számára ír, mélyen, homályosan, czikornyásan, érthetlenül, s többször idegen irányban és szólásmódokkal; korunkban igen kevés az olly költő, ki az egészséges gondolkozású és érzésű nép sajátos nyelvét, jellemét hiven felfogva, azt a költészet tündérhonában természetes, ép színekkel visszatűntetné, hogy benne az annyi inség- és nyomorral küzdő szegény köznép is vigaszt, enyhet és örömet, nemesebb szellemi élvezetet találna. Leginkább illy szempontból kell megítélni Petőfi ezen költeményét is, melly mind költőiség, mind népiesség tekintetében irodalmunk legnagyobb becsű kincsei közé sorozható. A költő pedig leginkább ezen művének alkotása után érezheté azt büszke öntudattal: miszerint ő nem csak egy kis finnyás, nagyrészt beteges izlésű úri töredékecske, hanem az egész erőteljes magyar nép költőjévé avatott fel jó géniusza által. És hogy a mese kalandoros, merényes hőst,

a derék János vitézt köznépünk is megismerhesse, az első kiadás elkeltevel gondoskodni fogok jövő évre második olesőbb kiadásról is. ¹⁾

Pest; télhó végén 1845.

VAHOT IMRE,

kiadó.

Teljes czim: János Vitéz. Verses népmese. Irta Petőfi Sándor. Kiadja előbeszéddel és két képpel Vahot Imre. Ára 40 kr. p. p. Budán. A m. k. Egyetem betűivel. (Bizományban Eggenberger J. és fiánál) 12°. IV + 113 l. velinen rajzolt bor. fűzve. (Pesti Divatlap. 1845. 310 l.)

V. Czípruslombok Etelka sirjéről.

Az első mutatvány Petőfi e cz. alatt kiadott költeményeiből a Pesti Divatlap 5 számában jelent meg (1845. Télhó = január 16. 70—71 l.); megjelent I—IV. sz. alatt az V, VIII, IX, XIV számu. A költemények előtt ez áll: († jan. 7-kén 1845). Csillag alatt a következő jegyzet áll a lap alján: *) „Mutatvány illy című, egy kötetre menendő költeményeimből. P.“ A költemények végén egy sirhalom, mellette kereszt és czíprus- (v. pálma) fa látható. ²⁾

A második mutatvány a 9. számban jelent meg (1845. Télhó = jan. 30. 144—5 ll.), V—VI. sz. alatt a III. és XXII. sz. költemény.

¹⁾ Valóban ez ígéretéhez képest a II. kiadás meg is jelent a következő címmel: János vitéz. Irta Petőfi Sándor. Második, olesőbb kiadás. Kiadta Vahot Imre. 1846. (Budán, 1846. A m. k. egyetem betűivel) A második lapon: János vitéz. Népmese, 1844. 12 r. IV + 113 l. Ugyanez előszó megjelent, onnan: „Midőn a költő felolvassa előttünk“ . . . a Pesti Divatlapban, 1845. I. negyed 283 l. csillag alatt a belőle közölt mutatványhoz, miről egy másik jegyzetben már szóltunk.

Ezekből az adatokból világos, hogy Petőfi a „Cziruslombok“-at 1845. jan. 7 - 30-ig írta, összesen 34 költeményt.

A 21 számban (Tavaszelő = márcz. 13. 340 l.) ugyanerről a következő hír olvasható: — „A napokban Petőfitől ismét új versfüzet fog megjelenni, illy czim alatt: „Cziruslombok Etelke sirjáról.“ Ezen mély érzelmű komoly költeményből (igy!) mi már közlöttünk egy-két mutatóványt, mi az egészet kellően ajánlja. Ára e versfüzetkének 30 kr. pp. lesz.“ A mű márcz. 20-án már ki volt nyomva. A Pesti Divatlap 23-dik számában (1845. Tavaszéő = márcz. 20. 363 l.) megint közöl I—II. sz. a két mutatóványt, XXVII. és XXXIV. számot, csillag alatt a következő jegyzettel: „A még ezen héten megjelenendő hason czimú versfüzetből a szerző 50 példány árát az árvai és szepesi éhezők számára szándékozik ajándékozni, és így a szép és jó irányu könyvecske kétszeres érdekekkel bírand olvasóink előtt. — A szerk.“³⁾

Teljes czim: Cziruslombok Etelka sirjáról. 16°. Pest, 1845. Beimel József bettíivel. 63 l. velinen, borítékba fűzve 30 kr. p. p.⁴⁾

¹⁾ A Tartalom-ban „Cziruslombok Emelka sirjánál“ van tévedésből. Erre nézve a 102 lapon a következő helyreigazítás olvasható: „Lapunk előbbeni számában Emelka sirjánál helyett olvasd Etelka sirjáról.“ (Pesti Divatlap 69. l. u. ott).

²⁾ Mindkét czélra a Pesti Divatlap gyűjtött s a szepesi éhezők számára való gyűjtésre a 22 számban, 356 lapon Görgey Arnold, Szepesmegye másodalispánja kéri fel a szerkesztőt nyílt levelében, mely szerint 13 helységben 532 család van kitéve az aratás silánysága s munka nemléte miatt az inségnék és nyomornak.

⁴⁾ Petőfi e művének egyéb körülményeiről jövő számunkban lesz szó.

VI. Versek. II. A Pesti Divatlap 1845. 15. számában (julus 10.) a 475 l. ez olvasható: — „Petőfi Sándor előfizetést indított meg közkedvességű Verseinek második kötetére. Előfizetést 1 p. forintjával szerkesztői hivatalunkban is a legnagyobb készséggel fogadunk el.“

Viszont ugyanerről az 1108 lapon olvasható (33 sz. 1845. nov. 13): — „Megjelent, s Etelka Gusztáv — s általa minden hiteles könyvkereskedésben kapható: „Petőfy (!) Sándor versei“-nek II-ik füzete; ára 1 frt. 12 kr. pengő pénzben. Azok, kik e versfüzetre előfizettek: sziveskedjenek kiadóhivatalunkba felsétálni, holott példányaikat általvehetik.“

E szerint a Szerelem gyöngyei 1845 okt. 23-án megelőzték a jóval előbb nyomtatni kezdett versek II. füzetét, mely csak nov. 13-dikára jelent meg.

Teljes czim: Versek. Irta Petőfi Sándor. 1844—1845. Pest, Beimel József bettíivel, 1845. kis 8°. 188 + 4 l.

VII. Zöld Marczai. A Pesti Divatlap 1845. 509 lapján olvasható (16 sz. jul. 17.): — „Petőfi Sándor falura vonta magát, hogy egy, az Egressy Gábor jutalomjátékául majdan adandó színműven — mellynek czíme „Zöldmarczai“ (igy) leendő — annál nyugodtabban s háborítlan csendességben dolgozhassék.“

Ugyanott az 539 lapon (17 sz. jul. 24-én 1845) ez áll: — „Petőfi „Zöld Marczai“-ja szinte ¹⁾ (t. i. szintén) elkészült már, s a választmány-nak be van adva.“

Ismeretes dolog, hogy e darabot a választmány nem fogadta el.

¹⁾ A megelőző tudósítás ugyanis Czako „Végrendelet“-ére vonatkozik.

Erről a tudósítás a P. Divatlap 1845. 605 lapján olvasható, (19. sz. ag. 7): — „A „Nemzeti Színműtárnak“ Obernyik „Örökség“-ét magában foglaló I. füzete már sajtó alatt van; a második füzet Vahot Imrének „Védegyelet, Sorsjáték, Régiségbuvár, és Találkozás az Orczykertben“ című 1 fvonásos vigjátékait hozandja; a harmadik füzetben Petőfi, „Zöld Marcija“ fog megjelenni, mely bár a játékszini választmány által előadás végett nem fogadtaték el: a Színműtár két szerkesztője, Obernyik és Vahot I. által, némi módosítások mellett, egyhangulag elfogadtatott, s jönnek, kiadhatónak találtatott. Hiába! különbözők a vélemények és sympathiák! minél fogva a Honderű iszonyu kudarcot vallott, irigy, és alaptalan kárörvendésivel!“

A „Zöld Marci“ azonban ismeretes, hogy nem jelent meg, sőt semmi közelebbit sem tudunk róla. A mint ez idézet mutatja, visszaadták Petőfinak a „némi módosítások“ megtevése végett, miután csak „jónak, kiadhatónak“ találták. E pár megjegyzésben megtaláljuk kulcsát annak, hogy Petőfi miért dobta tűzbe e művét, melyet, a mint látók, 1845 júliusában (10—24-dike közt) irt. Vahot I. Emlékiratai I. 253 l. megemlékszik erről a művéről is a következőkben: „Irt ő egy népszínművet is Zöld Marci cím alatt, mely sokkal jobb volt mint történeti színműve. Ezen kéziratát az általam kiadott Nemzeti színműtár számára én szerettem meg tőle, de csakhamar visszakérte javítás végett, és szeszélye pillanatában megsemmisíté azt. — —

Pedig Zöld Marcit, mint lovasias jellemű magyar betyárt igen szép színben tünteti föl, a mint a hortobágyi pusztán egy gögös főúr négy-

lovas fogatát megállítá, s a helyett, hogy a halálra íjedtetek kirabolta volna, — csupán egy csókot kért leányától, ki éltök megmentéséért, de talán különben is vonakodás nélkül megadta azt a puszták nyalka fiának.“

Ugyancsak a 304 lapon Vahot ismétli ugyanezt, mondván: a „Zöld Marci népszínmű kéziratát én vettem meg Petőfőtől, de ő visszakívánta s bizonyynyal megsemmisíté azt.“

Ebből annyi látható, hogy Vahot rosszul emlékszik, midőn azt mondja hogy Petőfi visszakérte vagy vissza kívánta e kéziratot; mert épen ők, a kiadók voltak, kik csak „némi módosítások“ mellett tarták kiadhatónak. Az pedig, hogy Petőfi csakugyan elégette, nem kétséges. Azonban épen Vahot megjegyzése följogosít arra, hogy Petőfi „Pusztai találkozás“ cz. költeményét úgy tekintsük, mint egy töredékét a Zöld Marcinak, melyben amazzal egészen hasonló jelenet van földolgozva.

VIII. Szerелеm gyöngyei. A P. Divatlap 1845. 984 lapján (37 sz. okt. 23) így ír: — „Épen e napokban hagyá el a sajtót „Szerелеm gyöngyei“ Petőfi Sándortól. A közkedvességtől dalnok e füzetben bámulatos lágyssággal zengi a szerелеm édességet s keserveit. Ajánljuk e versfüzért a költészet-kedvelők figyelmébe.“

Petőfi e művéből az első mutatvány a Pesti Divatlap 1845, 751 l. jelent meg: M. B. kisasszonyhoz. (G. . . . őn). I. cz. alatt. (24. sz. szept. 11). További mutatványok u. ott 773 l. II. III. (25. sz. szept. 18). u. ott. 805 l. M. B. kisasszonyhoz cz. alatt, IV. V. ¹⁾.

E szerint világos, hogy Petőfi a Szerелеm gyöngyeit 1845 augusz-

¹⁾ E költemények a gyűjteményben az I—III, VI, XI számúak.

tusában és szeptemberében írta, részint Pesten, részint s pedig nagy részben Szalk-Szent-Mártonban, hol épen ez időtájt hosszasabban időzött s hol írta „A jó öreg korcsmáros“ cz. versét is (Szeptember, 1845), mely a P. Divatlap 1033 l. jelent meg 1845-ben (33 sz. nov 13).

Teljes czim: Szereltem gyöngyei. Írta Petőfi Sándor. Pest, 1845. Nyom. Landerer és Heckenastnál. Kiadja Emich Gusztáv. Az ajánlási lapon: Szereltem Gyöngyei Bertának. (I - XXXIX költemény) 70 l. velinen borítékba fűzve 30 kr. pengő pénzben.) FERENCZI ZOLTÁN.

Petőfi panegyristái.

I.

PETŐFI SÁNDORNAK. *)

Eperjes, nyárhó végén 1844

Hogy is ne szóljak vissza pár soron,
Dalodra, te pogány Anakreon!
Ki még az égben is — kemény dolog —
Csak bort s szerelmet énekelni fog.
Őszinte vagy, lepletlen, egyenes,
Ki álvirágot dísznek nem keres:
De nyilt szavadra, pajkos verselő,
Még engem is vehetnek ám elő!
Mámorvitéznek tarthat annyi lány —
S szakadni fog kosár, kosár után!
Csépelni fognék akkor lantodon,
Míg őszvezűznám, rosz Anakreon! —
Tudod, boros pohárt szép hölgy utál:
Mert véle tán vetélkedésre száll,
Bírván, mi szinte gyujt és mámorít,
Bűvös szemeknek gyémántkelyheit.
Oh a mióta ittam illy pohárt,
Mellemben a szív tétovázva járt —
És én, a többit bár meg nem vetem,
Minden borok felett e z t szeretem!
Nem árt talán e kis nyilatkozás:
Jobb, szólok én, mint szóljon róla más.

Térjünk te hozzád, elpártolt színész!
Ne bánd, hogy álmod feledésbe vész,
Ha több lett volna álomnál, tudom,
Te meg nem áltál volna félúton.
De álom, álom, tarka bűborék
Fog még teremni másutt is elég!

*) „Ezen költemény kissé későn érkezett hozzánk a Petőfi által Kerényihez írt levél után.“ A SZERK. (Ugyanis Petőfi „Levél. — Kerényi Frigyeshez“ — cz. költeménye. „Pest, jun. 25. 1844 dátummal jelent meg P. Divatlap 43-44 l. júl. 2 hetében. A Kerényi a 197 l. jelent meg ag. harmadik hetében. F. Z.)

Színész mit épít, dől még kéz alatt —
 Egész országa, néhány pillanat:
 Mi boldogabb! kit istenünk szeret,
 Oltván belé teremtő szellemet,
 Hogy zengené, mi mást titkon hevit,
 A földi lét örök szentségeit.
 Szíven ragadta egykor ösömet,
 Szárnyára kaphat újra engemet,
 És a nagy éjben alvó unokát —
 Ezt gondolám, emlékezvén reád!
 Nagy szinpad ez! élhetsz e szinpadon
 Kín és gyönyör közt ... hűben ... szabadon ...
 Mert, hol megannyi szárny emelkedik,
 A dal bilincse is majd széttörik,
 S a dalnak, melyet itt ott hó fedez —
 Meleg napokban koszorúja lesz!
 Reményeink tavaszt sugárlanak —
 Legyünk mi benne zengő madarak!
 Pacsirtanép föld és éggel rokon,
 Keltvén, riasztván éles hangokon:
 A honmező hogy népesülne fel,
 S tegyünk örömmel, a mit tenni kell!

Irtad, szeretsz s égőn szeretettel,
 Miből föléd bunak felhője kel:
 Most minden órán irnod kellene —
 Fájó kebelből legszebb a zene.
 Ha újra látod a szép gyermeket,
 Melly jó szivednek más világa lett:
 Csókold meg, mondván: „ezt egy jó barát
 Lehelte a nagy távolból reád!
 Ki híven érti lángtelt kebelünk,
 Ki nem perel s okoskodik velünk,
 Hogy, sorsnak, észnek ellenére bár,
 Köztünk a szerelem villáma jár!“

KERÉNYI.

II.

Petőfi nek. ¹⁾

Kedvesét a téli földbe tették!
 Jönnek majd ezer vigasztalással,
 Kik a vidám dalmokot szerették.

Mit a bánat kebeledbe vése,
 A sebet, még fájóbbá szakítja
 Annyi szónak tépő érintése.

Özvegy lelked kinját orvosolni
 Néma ajkkal jönék én tehozzád,
 Karjaidba — sírván — átmozolni.

KERÉNYI.

¹⁾ Pesti Divatlap. 1845. I. negyed
 363 l. márcz. 20-án. E költemény egy
 számban jelent meg az első mutatványok-
 kal a „Czipruslombok Etelka sírjáról“ cz.
 füzetből. Ugyane számban jelent meg Túr i
 S a m ü költeménye is. F. Z.

III.

Baráti szó Petőfihez. ¹⁾

Hová tűnének szívható
Lantod kedélyes hangjai,
Mellyek vigan folytak,
Miként a csörgeteg hullámai?

S miért függ bútelt tekinted
A cipruslombozat felett,
Mít a sötétlő hantokon
Éber szerelmed ültetett?

A néma kökereszt alá
Nem hat le metsző éneked,
S halvány szép halottadat
Álmából fel nem költheted.

S az elhidegült hókebelt
Többé fel nem dobogtatod,
Bár égre tört harag között
Szírtet repeszsen szózatod.

És itt fent, e hideg világ
— Tapasztalásból tudhatod —
Önzőbb sokkal s részvétlenebb,
Mint hogy megértse bánatod.

S bár kedves lantod énekén
Érzésre gyül a műbarát,
Nem is véli, hogy a panasz
Szíved véréből ömlik át.

Nem sejtí, hogy megváltozott
Lantod siralmas hangjai,
Sorstól kísértett lelkednek
Elszaggatott darabjai.

Oh hát ne zengd bus lantodon
A szívet metsző éneket:
Többé kedves halottadat
Álmából fel nem költheted.

Vagy zengd! ime egy hú barát
Veled jó s bal sorsban rokon,
Enyhet talál és csöndes irt
A kedves bánathangokon.

¹⁾ Pesti Divatlap 1845. I. negyed
369 l. márcz. 20-án. Ugyanegy számban
a Kerényi költeményével, a „Czipruslom-
bok” megjelenése alkalmából. F. Z.

Mert érzem szíved érzetét,
Veled vesztésben társ vagyok,
Te holtat, élő szívet én,
De elvesztettet siratok.

Hideg sir nem rabolta el,
Nem hamvad súlyos hant alatt,
A vas törvény és a világ
Vont köztünk választó falat.

S míg nyugton vagy te a felől,
Hogy a sir keble zajtalan:
Rajtam kettős a fájdalom,
Mert az, kiért ég bánatom,
Ó maga is boldogtalan.

TURI SAMU.

IV.

Petőfi búcsuján. ¹⁾

Hé bort fiúk! és dalt, de ám vigat
Mondom fiúk! vigat daloljatok!...
Mi ördög ez? mi tompa lustaság!
Illyest ma bennetek nem állhatok.

Jövel barát! te vándor énekes
Kezd rá hurod legvakmerőbb dalát,
Mellyről tudod: hogy fölhevitené,
Mellyről tudod: lerészegítené,
Melyről tudod: párbajra keltené
Magát a Balaton minden halát.

Hanem, ha majd egekre hág szavunk:
Akkor fiu! szekerre lopd magad,
... Mert lásd, Pest rosz kövén az a kerék
— Ha torkaink így nem mérséklenék —
Kényes hallásink nem szivellenék,
Oly otrombán keserves hangot ad.

S főnülzs? ragadjon villám s gondolat,
Hogy visszanezni rá ne éj felénk.
Kiknek szoritád férfi jobbait
Ne lásd — miként siró banyák levénk.

EMÓDI.

¹⁾ Pesti Divatlap, 1845, II. negyed,
53 l. (Ápr. 10-én). E költemény arra az al-
kalomra íratott, midőn Petőfi 1845. márcz.
31-én barátaival búcsulátomát tartott s
ápr. 1-én Felső-Magyarországra ment utaz-
ni. (I. Uti jegyz. Vegy. Műv. III. k. 31.) F. Z.

Petőfi külföldön.

I. Petőfi költeményeiből egy új fordítás áll előttünk, mely még 1886 év számmal jelent meg: *Liederkrantz aus Alexander Petőfi's lyrischen Dichtungen*. Uebersetzt von Georg von Schulpe. Minden i. Westf. J. C. C. Breuns' Verlag. 1886. Ajánlva Paul Heysenek, a fordítás művészete mesterének. XII + 105 l. I. Lieder. (63 drb.) II. Vermischtes. (15 drb.) III. Gedanken u. Sprüche (13 drb.) címek alatt ad összesen 91 drb. költeményt Petőfőtől. Elől Petőfinek rövid életrajzát és költésének jellemzését adja, mert ezt, mint mondja, amaz nélkül nem lehet megérteni.

II. Ugyancsak megjelent egy másik gyűjtemény Petőfi költeményeinek német fordításából a köv. czim alatt: *Gedichte von Alexander Petőfi*. In deutschen Nachdichtungen herausgegeben von Alfred Teniers. Halle a. d. S. Druck u. Verlag von Otto Hendel. Megjelent mint 152. 153 sz. a Bibliothek der Gesamt-Litteratur des In- u. Auslandes. VIII. + 115 l. Elől 13 lapnyi életrajzot ad. E gyűjteményre még visszatérünk, addig is a Magazin cikkét közöljük róla, mely nem fukar a dicséreteken.

„Diese Uebertragungen aus Petőfis Liederschatz ... — mondja a Magazin — ¹⁾ scheinen denn doch von recht verschiedenen Wert.“ „Aber wie viel Köstliches hat uns sonst der emsige Sammler gespendet! Wie so manches hat er selbst kunstvoll übertragen! Sogleich das Schlussgedicht die Freiheit. In sinniger geschickter Weise sind die Gedichtproben in Abschnitte eingeteilt: „Verwehte Blätter“, „Lieder der Liebe“, „Trinklieder“, „Vor und hinter

¹⁾ Das Magazin für die Litteratur des In- und Auslandes. 675 l. 1887. No. 45.

den Koulissen“, „Gestalten und Gewalten“ (ja wahrlich, Gewalten gewaltigster poetischer Anschauung), „Land und Leute.“ Etc. Kiemelven a cikk továbbá, hogy nem lehet eldönteni, melyik a legkitűnőbb a költemények közül, viszont megnevezvén a fordítókat, így folytatja: „Die bachantisch kecken Cymbalklänge, die male- rische Beseelung der Puszta, die schwer- mütigen Adagios und übermütigen Scherzos dieser ungarischen National- poesie erinnern stets und überall an die Lyrik des grossen Schotten Burns. Wie dieser im Januar 1759 geboren, Byron am 22. Januar 1788, so Petőfi am 1. Januar 1823. Diese Geburtsdaten stellen zweifellos in einem innern Zusammenhange, da die drei grossen Lyriker sich wahlverwandt ergänzen. Wenn man die koketten Ciselirarbeiten des Iren Moore zum Vergleich heranzieht, wird die hohe Ueberlegenheit dieser Volksdichtung offen- bar. Es müsste einen intimen Genuss bereiten, vergliche man eines der Bekanntesten Gedichte aus Moores irischen Melodien „Die Harfe van Tara“ mit den wunderbaren „Vision“ des Schotten, dem die Freiheit in ganz ähnlichen Bilde, nämlich als Harfner, ebenfalls in einer Ruine erscheint. Und hier sollte man nun das geniale Gedicht des ungarischen Burns „Von der Heimat“ mit zum Vergleich heranziehen, das uns A. Teniers Seite 100 in wohlgehungener Uebersetzung bietet.“ F. Z.

Petőfi Kolozsvárt.

Most mult negyven éve, hogy Petőfi Sándor két napot Kolozsvárt időzött. E két nap: 1847 október hó 21- és 22-ike.

Nem lesz érdektelen most 40 év mulva e két napra Petőfi saját

leírása és az akkori helybeli lapok nyomán visszaemlékezni.

Ut-leírásában egy egész levelet szentelt kolozsvári látogatásának. Az „Uti jegyzetek“-ben a XVII-ik levél ez, keltezve október 27-éről. Petőfire Kolozsvár — mint leveléből olvassuk — kedvező benyomást tett. „... Benn valék a kicsiny, de élénk és kedélyesen tarka Kolozsvárban, melynek utczáit most gyönyörrel szemlélem a Biasini fogadójának egyik ablakából...“

Az akkori kolozsvári lapok közül e látogatásról Méhes Sámuel „Erdélyi Híradó“-ja és Szilágyi Ferentz „Mult és Jelen“ című hirlapja emlékeztek meg. Brassai Sámuel „Vasárnapi Ujság“-a nem tesz róla egy szó említést sem.

A „Mult és Jelen“ 1847 október 28-iki számából olvassuk:

„— Kolozsvári ujságok. Magyarhoni ismeretes és jeles költő Petőfi Sándor hitvesével együtt okt. 21-n városunkba érkezvén, két napig itt mulatott. Ez alkalmat adott egy újabb progressista ünnepélyre. Mult szombaton október 23-n estve az országgyűlési nemes ifjuság nagy fáklyás zenével tisztelkedett, a nevezett költőnek, ki a Biasini vendéglőben volt szállva: kövárvidéki t. bíró s volt színész Haray Viktor, mint az ifjuság érzelmeinek tolmácsa üdvözlé a magyarhoni kedves vendéget, egyszersmint dagályos szónoklatában az unió eszméjére is kiterjeszkedett. A megtisztelt költő rövid és egyszerű szavakban fejezte ki a nem várt megtiszteltetés felletti örömét, azon ohajtás kíséretében: hogy vajha minél előbb a két testvérhon viszont egyesülésével, mint ennek is polgára úgy jöhessen megint ide. Ugyanakkor a ne-

vezett vendéglőben innepi lakoma volt, melyen több országgyűlési követek, ifju tudósok stb. voltak jelen. Természetesen a hazafi pohárköszöntések — marosszéki követ B. L. levén a szónokló — nem hiánzottak, s azoknak tárgyai voltak a megtisztelt költő és neje, jelen volt követek, az unio stb. Más nap a nevezett költő elutazott.“

A Méhes Sámuel lapja (okt. 28-iki sz.) következőleg ír:

„— Petőfinek Kolozsváron átutaztában a tanuló ifjuság fáklyás zenével tisztelgett, barátai izletes östebédet rendeztek, melyben néhány orsz. gyűlési tekintélyes tag is részt vett. A csaknem minden osztálybeli, mintegy negyvenre menő vendégköszorun jó kedv és fesztelen társalgás színe ömlött el. Berzenczei orsz. gyűlési jeles ifju követ Petőfiért, különösen mint a nép dalnokáért remek áldomást üritett, valamint fiatal szép nejeért is, ki közkívánatra személyesen is megjelenvén, riadó éljennel fogadtatott. Az innepelt áldomásviszonás helyett „Dalaim“ című szép költeményét szavalta el. Az áldomások közül kiemelendő még ugyancsak B—é egy országosan tisztelt s e baráti körben is jelenvolt városi agg követért, Antal Imre orsz. gyűlési követé, valamint kedélyes ifju dalnokunk, s ez alkalommal házi gazdánk Urházyé is ismét Petőfiért, végre Nagy Lajosé az unióért. Az egész estebéd alatt az innepelt költő népdalaira irt műszerzemények és más válogatott magyar zenedarabok élénkíték és mulaták a társaságot. Okt. 24-n vendégünk áldásunk kíséretében Pest felé távozott.“

Petőfi itt időzésének egy költemény megszületését is köszönhetjük. „El innét, el e városból...“

ezimű vers az egyetlen, mit Kolozsvárt és Kolozsvárról írt. Lelkesülve szól városunkról:

„S a magyar szó árad itten
Mindenütt, a merre járok,
Édes hangok, kedves hangok,
Ilatoznak, mint virágok.

És e magyar városnak negyven év lefolyása alatt még nem jutott eszébe önmagát megtisztelni azzal, hogy a Biasini szállodának Petőfi által két napig lakott szobáját legalább egy szerény emléktáblával megjelölje.

KORBULY JÓZSEF.

Önálló művek Petőfiről. ¹⁾

1. Meltzl Hugó: A Petőfi Sándoron a mi szívünk szerint való, nagy emlékezetű poetánkon megpróbált, legutolsó erőszakról való, kurta, de igaz hűséggel elbeszél Historia. Ára egy-egy exemplárnak 10 kr. av. e., melyből az egész haszon annak a nemes lelkű versszerzőnek derága emlékezetének fenntartására fordittatik. Kolos'váron, K. Papp Miklós költségén és betűivel. 1874. 11 l. 8°.

2. Laban Ferdinand: A prosopopoeia Lenaunál és befolyása Petőfire. Tudori értekezés. Kolozsvár. Nyom. Stein János betűivel. 1882. 33 l. 8°.

3. Petőfi's Wolken. Felhők. Kézirat gyanánt egyetemi előadások számára nyomtatott csupán 70 példányban. Kolozsvár, 1883. octoberében. Az editio princeps diplomaticus hű lenyomata varia lectioval és német jegyzetekkel kiadta Lomnitz Meltzl Hugó. Felhők írta Petőfi Sándor. Pest, Emich Gusztáv bizománya. 1846. 8°. 74 l.

4. Petőfi, Auswahl aus seiner Lyrik, verdeutsch v. Hugo Meltzl v. Lomnitz. Leipzig 1871. Neue un-rechtmäss. Ausgabe. München 1883.

5. Dr. Meltzl Hugó: A sici-liai Petőfiiskola. Adalék az összehason-lító irodalomtörténelemhez Kolozsvár. 1878.

6. Dr. Meltzl Hugó: A mű-fordítás alapelvei Petőfire való tekin-tettel. Kolozsvár. 1879.

7. Dr. Meltzl Hugó: Der Wahsinnige Petőfi's. (Az őrült.) Zum 31. juli 1879. Originaltext, Lesear-ten, Commentar. Leipzig. 1879.

8. Dr. Farnos Dezső. Bo-nyodalom és megoldás, jelesen Goet-he, Petőfi és a nép lyrájában 1881.

9. Dr. Meltzl Hugó: Petőfi nicht wert von ungarischen Universi-täten gefeiert zu werden etc. Wien. Faesy et Frick, k. k. Hofbuchhändl. 1874.

10. Berger W. Petőfi's Fehn-traum verdeutsch. Kolozsvár. 1883.

11. Farnos Dezső: Aest-hetikai tanulságok Petőfi költészeté-ből. (Tanulmány) Lugos. 1884. Wen-czely János és fia könyvnyomd. 8°. 26 l.

12. Dr. Csernátoni Gyula: Petőfi hatásának pár titka. Ko-lozsvár. 1884. Nyom. Stein János nyomdásznál. (Külön lenyomat az Er-délyi Muz. egyl. bölcsélet-, nyelv- és történelemtud. szakosztályának I. k. 2 füzetéből).

13. Dr. Meltzl Hugó: Pe-tőfi jelszava, hat sorról hét czikk. Philosophiai-aesthetikai tanulmány. A csataterén felállítandó Petőfiemlék ja-vára. Budapest Révai testvérek ki-adása. Kolozsvár Demjén egyet. könyv-árusnál. London Trübner et Co. 1885. 8°. 53 l.

Közli: FERENCZI ZOLTÁN.

¹⁾ Csak azokat jegyzem föl, me-lyek mind a Halasi-, mind a Baróti-féle Petőfi-reliquiák és Petőfi újabb reliquiái cz. gyűjteményeiből kimaradtak.

Kritikai jegyzetek Petőfi költeményeiehez.

Tájékozásúl.

Sokan azt állítják, hogy a jó költeményhez nem kell magyarázat. Én magam is azt tartom, mert jaj annak a költőnek, a ki oly nyelven beszél, oly kifejezésekkel és gondolatait meg érzéseit annyira elburkolja, hogy sorai nem találják meg rögtön az útát az olvasó szívéhez, hanem tudósokra van szüksége, a kik lapos és pedáns prózában magyarázzák meg a világnak, hogy: ime a költő ezzel meg ezzel a kifejezéssel ezt meg ezt akarta mondani. Az ilyen poéta már nem poéta s csakugyan megérdemli, hogy a szó rosszabb értelmében vett philologusok és grammatikusok nyújtóztató padjára kerüljön.

E jegyzeteknek azonban nem ilyes magyarázat a céljuk. Ezek ugyanis szorosabb kapocs létrejöttére törekednek a költő és olvasó között az által, hogy minden egyes költeményt abban az alakjában is megösmertetnek, a melyben a költő kezei közül legelőször kikerültek s közlik mindazon változtatásokat, a melyeket a költő később tett rajtok. Nem szükség magyarázgatni, hogy e változtatások mennyire jellemzik a költő gondolkodásának és izlésének fokozatos fejlődését; valamint azt sem, hogy egy-egy költemény különböző kiadásait összehasonlítgatva, mennyi tévedésnek és szándékos vagy esetleges változtatásnak jön nyomára a vizsgáló, a melyek bármint csúsztak is be az illető kiadásokba: végeredményekben a költő szellemét megghamisítják. Ezen kívül, ha a magyarázó néha oly szerencsés helyzetben lehet, hogy az egyes költemények keletkezésének körülményeiről s a költő

életének részletes ismerete alapján azon okokról is számot adhat, a melyeknek az illető vers mintegy következménye lett: igazán elérte célját, mert abba a tükös műhelybe sikerült vezetnie az olvasót, a melyben a gondolatok és érzések születnek.

Ismeretes dolog azonban, hogy az ideál mindig magasan lebeg az ember előtt, de aránylag igen kevés az, a mit megvalósíthat belőle. Épen ezért ez alábbi jegyzetek: sem tökéletességet, sem csalhatatlanságot nem igényelnek magoknak. Folyóiratunknak épen az az egyik fő célja, hogy a Petőfire vonatkozó adatok nyilvános discussió tárgyává tétessenek s így bármely tévedés a netalán jobban értesültek által azonnal kijavítható legyen. Ebben a reményben kezdek a jegyzetekhez, hozzá téve még, hogy a sorrendre nézve az „Összes költemények“ 1847-iki Emich Gusztávnál megjelent egy kötetes kiadását veszem alapúl, mint a melyet Petőfi maga rendezett sajtó alá s a benne előforduló, úgy a sorrendet, mint a szöveget illető minden javítások ő általa, vagy az ő tudtával történtek. Az a körülmény tehát, hogy a commentár a kisebb költeményekkel kezdődik, nem azt teszi, mintha egy esetleges kiadás alkalmával a költő által megállapított sorrenden változtatni akarnánk, mely szerint tudvalevőleg az „elbeszélő költemények“ nek kéne a kötet elejére jönni.

1842.

1. H a z á m b a n. Először jelent meg az Athenaeum 1842-iki évfolyamának 54-ik számában csütörtökön nov. 3-án. A hely, a hol írta, nincs megjelölve, a mi Petőfinél szokatlan.

Valószínű azonban, hogy 1842

akarom örökíteni elveszett barátom emlékét." (Bpesti szemle 1879.) Ez „elveszett barát”, kiről 1844-ben is azt írja „Katoná barátomhoz” cz. költeményében:

Évek érkezének,
Évek távoznak,
És még csak hírét sem
Hallhatók egymásnak,

Kupis Vilmos volt, kiről Or-lay így emlékezik: „Sopronban a Petőfivel egyidejű újonczok között volt Kupis Vilmos is. Egy csinos, szőke,

magas ifju, előbb gazdasági gyakor-nok. Előttém ismeretlen-okból, Petőfi Sopronban Kupissal nemcsak hogy barátságban nem állt, hanem még kerültek is egymást. Innen eltávozta után azonban sanyaru sorsát legki-vált ennek barátsága enyhítette s ké-sőbbi éveiben is mindig fájdalommal emlité, hogy katonaságtól elválása óta hírét nem hallá. Hogy mennyire sze-rette őt, mutatja emlékének szentelt két verse: K. Vilmos barátom-hoz és Katona barátomhoz.” (U. o.)

A kiadások közti különbségek:

II-ik strofa 1-ső sor az Athenaeumban:	Mégis- bár a villámontó vész miatt.
	1847 és későbbi kiad.
V-ik strofa 1-ső sor az Athenaeumban:	E falattal nekem adtad lelkedet.”
	1847 és későbbi kiad.
VI-ik strofa 3-ik sor az Ath. és 1847-iki kiad.	„Nincs is ember, a ki oly két szivrel lel
	későbbi kiadások:
X-ik strofa 4-ik sor az Athenaeumban:	Mélyben ajkunk csókja ismét összeforr.
	1847 és későbbi kiad.
	<i>Hol szivünk hév ölelés közt</i>

(Folyt. köv.)

DR. CSERNÁTONI GYULA.

Petőfi művei a Honi irodalmi hirdető-ben. ¹⁾

I. Regénytár, külföldi. Kiadja a Kisfaludy-társaság. Szerkeszti Nagy Ignác. 17. A koros hölgy Bernárdtól. Fordította Petőfi Sán-

¹⁾ Érdekesnek tartjuk fenti cik-künkhöz kiegészítésül közölni, hogy Pe-tőfi mely megjelent művei mikor és ho-gyan voltak könyvárusi úton hirdetve. E hirdető lap 1840-ben alapult, czime volt eredetileg: *Bibliographiai értesítő*, Ma-gyarország és Erdély számára 1840. Kiadja Heckenast Gusztáv. 1841-gyel azon-ban megszűnt. E helyett alapult 1843-ban a „*Honi irodalmi hirdető*.” Kiadják Eg-genberger J. és fia. Viszont 1845-ben kiadatott egy füzetben: „*Honi irodalmi hirdető* 1842. Jegyzéke azon magyar köny-veknek, melyek az 1841-diki Bibliogra-phiai értesítő megszűnése után és az 1843-diki honi irod. hirdető megindítása előtt jelentek meg.” Kiadták ag. 1-én 1845. Eggenberger J. és fia.

dor, 107 l. velinen, bor. füzve 40 k. (Honi irodalmi hirdető. 1842 14 l. 1843. 24 l.) 12°. Pesten, 1843. (Hart-leben K. A. tulajd.)

2. a) Regénytár, külföldi, kiadja a Kisfaludy-társaság. 23-ik fű-zet. Robin Hood. James Györgytől 1-ső rész. 12. r. Pesten, 1844. Hart-leben K. A. sajátja. 85—240 lap, velinen, bor. füzve 40 kr.

b) Regénytár, külföldi. Kiadja a Kisfaludy társaság. Szerkeszti Nagy Ignác. 24-ik füzet: Robin Hood. Angol regény. Irta James György, fordította Petőfi. 2-ik rész. 12 r. Pes-ten, 1844. Hartleben K. A. sajátja. 285 lap, velinen bor. füzve. (Honi irodalmi hirdető 1844. 19 l. A má-jusban megjelent könyvek közt.

3. Petőfi Sándor. Helység kalapácsa. Hős költemény négy ének-

ben. 12 r. Budán, 1844. A m. k. Egyetem betűivel. Pesten Geibel K. sajtója: 68 l velinen, rajzolt borítékba fűzve 36 kr. (Honi irod. hirdető 1844. 44 l.) Az októberben megjelent könyvek közt.

4. Petőfi Sándor versei. 1842—1844 12 r. Budán, 1844. A magyar kir. Egyetem betűivel (Eggenberger J. és fiánál bizományban) 192 lap, velinen, bor. fűzve 1 frt. 12 kr. (Honi irod. hird. 1844. 51 l.) A novemberben megjelent könyvek közt.

5. Petőfi Sándor, János vitéz. 12 r. Budán, 1845. A m. k. Egyetem betűivel. Kiadta Vahot Imre. (Bizományban Eggenberger J. és fiánál) IV. és 113 lap, velinen, rajz bor. fűzve 40 kr. (Honi irod. hird. 1845. 11 l.) A márcziusban megjelent könyvek közt.

6. Petőfi Sándor, Cyprus-lombok Ételke sírjából (!). 16. r. Pest, 1845. Beimel József betűivel. 36 lap, velinen, bor. fűzve 30 kr (Honi irod. hird. 1845. 15 l.) Az ápr.-ben megjelent könyvek közt

7. Petőfi Sándor arcképe, kőre rajzolta Barabás. (Eggenberger J. és fia bizományában.) Kis 4 r. 30 kr. Nagy 4 r. 40 kr. (Honi irod. hirdető 1845. 32 l.) Az augusztusban megjelent műdarabok közt.

8. Petőfi Sándor. Szerelmen gyöngyei. K. 8 r. Pest, 1845. Nyomat. Landerer és Heckenastnál. (Emich G. bizományában) 70 lap, velinen, borítékba fűzve 30 kr.

9. Petőfi Sándor. A hóhér kötele. 8. r. Pest 1846. Hartleben K. A. tulajdona. 155 lap, velinen, bor. fűzve. 1 frt. 20 kr

10. Petőfi Sándor. Felhők 12 r. Pest, 1846. Emich G. bizományá. 70 lap, velinen, bor. fűzve 30 kr. (Honi irod. hirdető 1846. 23 l.) A jun.-ban megjelent művek közt.

11. Petőfi Sándor összes költeményei egy kötetben a költő aczélba metszett arczképével. N. 8 r. Pest, 1847. 557 lap, fűzve 4 frt.

Ugyanaz: 2-dik kiadás, a költő arczképével 2 kötet. 12 r. Pest, 1848. Emich Gusztáv sajtójai. Összesen 759 lap, fűzve 3 frt. (Honi irod. hirdető 1848. 4 l.) A januárban megjelent könyvek közt.

12. Petőfi Sándor, lapok, naplójából, első év. 8 r. Pest, 1848. Nyom. Landerer és Heckenastnál. (Emich bizományá). 16 lap. 10 kr. (Honi irod. hird. 1848. 23 l.) A májusban megjelent könyvek közt.

13. Shakespeare összes színművei. Angolból fordítják Arany, Petőfi, Vörösmarty. 1-ső fűzet. Coriolanus. Shakspeare után angolból Petőfi Sándor. Kiadta a magyar irodalomterjesztő társulat 8 r. Pesten, 1848. Nyom. Beimelnél. (Eggenberger J. és fia bizományá). 182 lap, fűzve 1 frt. (Honi irod. hird. 1848. 23 l.) A májusban megjelent művek közt.

14. Petőfi Sándor és Petőfi Sándorné arczképek; kőre rajzolta Barabás. Nyom. Walzel A. 2 lap, fél iven. Pesten. (Emich G. bizományá.) Ár miud a két lapnak 1 frt. 20 kr. (Honi irod. hirdető 1848. 32 l.) A júliusban megjelent műdarabok közt.

Közl: FERENCZI ZOLTÁN.

Apró hírek Petőfiről.

Pesti Divatlap 1844 és 1845 folyamánából.

I. Egressy Béni igen helyes melódiát készített Petőfinék a P. Divatlap 11-ik számában megjelent népdalára. ¹⁾ (Pesti Divatlap. 1844. 13 sz. szept. 4 hetében. 402 l.)

¹⁾ E költemény az „Ezrivel terem a fán a megy...”, mely Népdal címen jelent meg.

II. Petőfi versei 1 frt. 12 p. (Pesti Divatlap. 1844. Uj évnegyed. 112 l. Könyvajánlás rovatban).

III. A Pesti Divatlap 1845-re szóló előfizetési felhívásában igéri, hogy Barabás rajzában adni fogja az év folytán Petőfi arczképét is. (Pesti Divatlap, 1844. Uj évnegyed 160 l.)

IV. Dunavecse. Télelő (Egyebek közt: „Petőfi verseinek hatásáról”) Oláh Károly ezt írja: „Nincs kis városunkban, hogy Petőfiről ne emlékeznénk, mint különösen tisztelt hazánkfiáról, (mire valóban is büszkék is lehetünk, hogy az anya, ki Petőfi bölcsőjét ringatá, körünkben van); versei gyűjteményét tapsok közt fogadtuk, s mint igen jelest, nagy becsben tartjuk, dalolva népdalait még a fonóházakban is. *)“ (Pesti Divatlap. 1844. decz. 15. Uj évnegyed 174 l.) Erre ugyanott csillag alatt a következő megjegyzés van téve:

*) „Az illy eleven hatás legszebb jutalma a költőnek. A SZERK.“

V. Műmelléklet. Régi Magyarok. Ezen kép a híres festész Burgmayer eredeti műve után rajzoltatott, ki ezen, a német császár koronázásán megjelent XVI-dik századbeli magyar követeket élethíven rajzoló le. Ezen eredeti szabásu öltönyöket különösen a nemz. színház és magyar szabóink figyelmébe ajánljuk. — Ezen sajtáságos kép Petőfinek lapunk mostani számában megjelent erélyes, szép verséhez igen hozzá illő műmellékletül szolgál. ¹⁾ (Pesti Divatlap. 1845. 10 l.)

VI. Műmelléklet. Hangjegyek Petőfi két népdalához. Zenéjét szerzé Szénfy Gusztáv. Ezen dalzeneművek mint egy mutatványul szaktivák ki azon hét népdalhoz irt szép

¹⁾ Egy elég gyanló fametszvényről van téve e megjegyzés. Petőfi verse, melyre hivatkozás történik a „Mért nem

melódiák közül, melyek összesen egy füzetben fognak megjelenni s rövid időn Wagner műárusnál lesznek kaphatók. ²⁾ (Pesti Divatlap 1845. 150 l. jan. 30).

VII. A lapunk érdekében tett jelentéshez még azt is hozzá kell csatolnunk, miszerint legkedveltebb, legnépszerűbb íróink közül kettőt, Nagy Ignácot (a humoristikai cikelyekben) és Petőfit (a verskölteményekben) az uj évnegyedtől kezdve lapunk kizárólagos dolgozó-társajul megnyerni, szerencsések valánk. (Pesti Divatlap. 1845. 308 l. márcz. 6).

VIII. Lapunk belbecsét nem kevésbé emelendi az, hogy a közkedvességű költő Petőfi lantja a három divatlap közt egyedül a Pesti Divatlapban fog zengeni, még pedig minden szám hozand tőle egy-egy vig vagy komoly költeményt. (Pesti Divatlap. 1845. 377 l. márcz. 23. „Jelentés lapunk uj évnegyedi folyamáról“).

IX. Petőfit népnapja ünnepére néhány barátja, s tisztelője csinos ajándékkal lépé meg. (Pesti Divatlap. 1845. 388 l. márcz. 23).

X. Petőfi Sándor, felhagyva a lapunk mellett ügyesen viselt segédi hivatallal, miután lapunk számára levétették arczképét, s egy egész évnegyedre ellátott bennünket jeles verseivel, e napokban elhagyja a fővárost. Helyébe a már néhány csinos dolgozataiból, különösen a „Hölgy teremtése“ czimú munkájából ismeretes Kolmár József jött lapunkhoz. Sok szerencsét kívánunk az elutazandó gényialis költő kalandoros életéhez. ³⁾ (Pesti Divatlap. 1845. 411 l. márcz. 30).

születtem ezer év előtt“ cz. ²⁾ E művek énekhangra szólnak zongora mellett. A többi Czuczor, Graisiger, Kúross és Szilágyi dalaira van írva. (l. u. ott 190 l)

XI. A köri lakoma előtti napon a körünkben már eltávozott Petőfi több barátai a vadászskürtnél tartának búcsulakomát, s a jeles költő számos szerencsekívánatok közt vált el tőlünk. Egressy Gábor lelkes szavallatokkal, s az „Életképek“-ből ismeretes Kaján Ábel (Pack Albert) kifogyhatlan elmés ötleteivel, tréfával fűszerezé e kedélyes lakomát. ¹⁾ (Pesti Divatlap 1845. II. évn. 59. l. ápr. 10).

XII. Eperjes. Tavaszutó 2. (Petőfi. A magyar társaság). Tegnap hagyá el városunkat szeretve tisztelt Petőfink, innen a Kárpát vidékeit betutazandó Kerényi barátjával, miután társaséletünk körében, — szeretetet s tiszteletet vivott ki magának. —

— A helyben létező iskolai magyar társaságot is meglátogató, melyben Vörösmarty „szép Ilonka“ című művét, önkénytelenül ajánlkozva, meghatóan, jelesen szavallá. ²⁾ Valaki (Pesti Divatlap 1845. II. negyed. 223 l. május 15.)

XIII. Némely jó barátaink igen rossz néven vették azt, hogy Petőfi, e lap szerkesztőjéhez irt nyílt levelében, ismert őszinteségével azt nyilvánítá, miként őt igen sokan szeretik, s arcképét mindenfelé igen várják. — Mi ezen igazság naiv kimondásában semmi szerénységet nem láttunk, kivált miután Petőfi annak ellentétéül hozza azt fel, hogy némely irigy kritikások annyira üldözik. — Avagy nem becsületesebb-e az, hogy ily őszintén nyilatkozik, mintha valamely képmutató — milyen pedig írónk közt igen sok van — álszeméremből ezt

¹⁾ T. i. ekkor indult el ápr. 1-én Petőfi felső-magyarországi útjára. ²⁾ E lakoma márcz. 31-én tartatott. (I. Petőfi: Utj. jegyz. Vegyes művei III. k. 3. l.)

³⁾ L. Petőfi: Vegy. műv. III. 12 l. U. itt a tanuló itjuság fáklós zenével tisztelte meg.

mondaná: én ugyan megengedtem, hogy csekélységem arcképe közre bocsáttassék, hanem nem igen hiszem, miként a közönséget érdekelné, s a lapot emelni fogná az stb. ⁴⁾ (Pesti Divatlap. 1845. II. negyed 408 l. jun. 26.)

XIV. Petőfi Sándor arcképe, köre rajzolta Barabás. Nagy 4°. Eggenberger J. és fia bizományában 40 kr., p. p. A P. Divatlap 1845. jul. 3. 14 számához mellékelve. Ugyane számban, 430 l. jelent meg Lisznyai Kálmán költeménye: Petőfi Sándorhoz. Pest, május 9-én 1845. Ehhez csillag alatt a köv. szerk. jegyzet van csatolva: *) „Ezen jellemző költemény után, melyben szerző e lap szerkesztőjét is kitüntetésre méltatá, fölösleges volna Petőfi Sándornak jellemrajzát, külön rovatban megírunk. Itt fölötte híven van festve génialis barátunk szellemi arcképe.“ A Szerk.

XV. Vahot Imre a P. Divatlap 1845, 534 l. egy levelet intézett Vahot Sándorhoz (17 sz. jul. 24), mely így kezdődik: „Midőn Petőfi barátommal Pestről kivándoroltam hozzá“ stb. A levélben nincs több szó Petőfiről, csak annyi, hogy ő is ott volt. Vahott Sándor ekkor Sáp-on lakott, hol bérülő volt. Ebből megtudjuk, hogy Petőfi e látogatást épen azelőtt tette, hogy aztán falura vonult szülőihez jul. 10-dike tájt a „Zöld Marci“ megírása végett. A látogatás váratlan volt, mert alább azt írja: „tudom jól esett neked, midőn Petőfi és én betoppantunk az általad haszonbérbe birt nagy régi kastélyba. . .“

XVI. Kunszentmiklós, *) nyárhó 23. (Petőfi megtiszteltetése.) Petőfi Sándor közkedvességű költőnk e

¹⁾ Az itt említett levél a Pesti D. 375 lapján jelent meg. Vegyes Műv. III. 171—4 l. újra kiadva.

*) „Tisztelt levelezőink megbocsátanak, hogy tárgyhalmoz miatt, bizonyos

napokban városunkat meglátogatá, s mi őt ölelő karokkal fogadánk s írántai szeretetünk jeléül, ifjak és korosabbak, ösztönszerűleg gyűltünk össze kávéházunk egyik teremébe, hova szállásáról közakarattal felkértük egy kis magyar barátságos lakoma elfogadására. Körünkben érezvén azon költőt, — kit ha kiképzelnünk, a szárnyas pegazuson csillagok közt lovaglóknak sorából: a költészet jelen terén olyan hiányt kénytelenítetünk tapasztalni. minőt a biblia szenvedne, ha abból Mózes őt könyvét kiszakítanók, — körünkben érezvén mondom őt, szilaj kedv — s határtalan öröme fakadtunk. — Az ebéd fölötti tömérdek áldomásívások szünet nélkül olvadtak össze, s egymást váltogaták. — Poharainkat fenékgig üritők azokért, kik azt megérdemlik, s ittunk sok jeles ember egészségéért is. — Táncz és zene közt megfoghatatlan gyorsasággal beköszöntött az alkony, és szokásból is ismét asztal mellé ülénk s újra a vig szeszély, és játszi elmés üdvözlések fűszerezék estebédünket, a midőn a terem oldalán levő ablakon keresztül, szemet vakító fény özönlött be, és kívül összevágó dal hangzék — a megtisztelt költő egyik szép dala, és azok, kik szinte tiszteletlánggra gyúltak, a gymnasiumunkbeli költészet és szónoklat hallgatók valának; — közülök egy, a dana után, égő faklyák lángjainál, Petőfit lelkes szónoklattal üdvözlé.

Azt ezt követő zajos éjlen kiáltások után, elvégre csakugyan csendlön, Petőfi néhány szavakat intézett az iskolai ifjakhoz, és arcának néma kifejezésével köszöné meg a faklyás megtiszteltetést. — Ezután még hajnalig mulatánk, s az elváláskor azon báideig, míg t. i. másképp nem tehetjük, tudósításait csak kivonatban adandjuk. (Vahot Imre megjegyzése). Szerk.

natos sohaj szokott fölkeblünköl: „hajh, mért nem lehet gyakrabban körünkben Petőfi!“ — BANKÓS KÁROLY. 1)

Hirek és tudnivalók.

— A mint értesülünk a Dr. Meltzl Hugó „Összehasonlító Irod. Tört. Lapok“ cz. folyóiratában eddig is szerepelt Petőfiána cz. rovat ez évtől kezdve külön is ki fog adatni, még pedig a Dr. Farnos Dezső nagyenyedi főgymn. tanár szerkesztésében, ki nek e czélra Meltzl Hugó úr átbocsátotta egész gyűjteményét. A „Petőfiána“ negyedévenként fog megjelenni 1, legfennebb 2-ivnyi tartalommal s a felhívás szerint „kis kötetet képez, mely egyaránt díszére válik a hölgy-boudoir asztalának, valamint a tudós könyvtárának.“ Az ügy érdekében óhajtuk, hogy ne csak a fölhívásban említett „amateurok és dilettánsok“ pártolják.

— Olvasóink sok következetlenséget vehetnek észre lapunkban a helyesírásra nézve. E körülménynek az az oka, hogy a 40-es évek lapjaiból, vagy más, Petőfire vonatkozó művekből átvett közleményeket az eredeti helyesírással adtuk, a mely sok tekintetben különbözik a maitól.

— A lapunk mostani számához mellékelt facsimile fotografiája az özv. Várady Károlyné birtokában lévő eredeti után a Dunki fivérek kolozsvári műtermében készült.

— A „Petőfi Múzeum“ legközelebbi száma f. é. április 1-én jelenik meg.

¹⁾ Jegyz. E levél a Pesti Divatlap 574 l. jelent meg (1845. 18 sz. jul. 31.) s iratott jul. 23-án. Mivel a levél azt mondja, hogy „e napokban“ látogata oda, Petőfi e látogatása akkor történt, midőn jul. 10 — 24 közt 1845-ben falura vonult, hogy Zöld Marcit megírja. U. ott s ugyanekkor írta „Bucsu Kun-Szent-Miklóstól“ cz. költeményét, mely a P. Divatl. u. e. számában jelent meg 561 l.

En ensilöyji haad fery.

Ätti ne yövriint? hitti been a verivriint,
Ätti frakattely nigi bajmola!
Pöppänvällö pöngyngel jär slötkiint
Ojätrolenka väies sillyga.

Otti meyy i en öfr. verivri; frakatta
Mint öy, fahid väitälö löngydes;
Ätti kiviöbott diindut utäni
Pöppänvällö a jalkijga es.

Otti meyy i a vien väies, utäni
Ätti haadattely öfrättiga väi;
Pöy kiviöbott a vien väivatost a
Pöngyngel failly hultimäni.

Käit nemmet van äggesituse lönniint,
Ätti milti löst nemmet! a löngyngel a meyyngel!
Vantta foyt, a milti hatahinevällö, minti
Ätti löst nemmet, ha öy väitö väit?

Öy a väitö; a löst a bilimänt
Öffertöni, milti löst löndöränt,
Ätti öffertöngit, löst löntiint väies milti
Löst löntiint, meyy löntiint löntiint!

Väitö löntiint, a löntiint löntiint,
Löntiint löntiint löntiint löntiint,
Löntiint löntiint löntiint a löntiint
Löntiint löntiint löntiint löntiint!

Ätti ne yövriint? hitti been a verivriint,
Ätti frakattely nigi bajmola!
Pöppänvällö pöngyngel jär slötkiint
Ojätrolenka väies sillyga!

Toukok. marras 30. 1899.

Pöppänvällö